

આધ્યાત્મિક કેડી

તંત્રી : સરપાદક : કૈલાસબહેન એન. પરીખ

પરમ તેજદાત્રી મા ગાયત્રી

શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ

અમદાવાદ - ૧૬

[૨૭. નં. ૩૩૬૧]

ગાયત્રી ઉપાસક પૂજ્ય શ્રી શાસ્ત્રીજીએ (નરેન્દ્રભાઈ ખી. દવે) માર્ચ ૧૯૭૫થી મા ગાયત્રીના આદેશથી લોકસેવાનો અભિગમ સ્વીકાર્યો છે. આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી ત્રસ્ત વ્યક્તિઓને વ્યક્તિગત મુલાકાત આપી તેમના પ્રશ્નો સુલઝાવાનો પ્રયત્ન વિના મૂલ્યે કરી રહ્યા છે. અસાધ્ય બિમારીથી વ્યથિત વ્યક્તિઓને પૂજ્યશ્રી મા ગાયત્રીના આદેશ અને માર્ગદર્શન અનુસાર શક્તિપ્રદાનની સારવાર આપી રોગમુક્ત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. અભિમંત્રિત જીવનજળથી માનવીનું જીવન બનાવે છે અને જીવન બચાવે છે.

ભારતમાં અને વિદેશોમાં પૂજ્યશ્રીની સેવાનો લાભ વિશાળ જનસમુદાયે લીધો છે અને લઈ રહ્યા છે. યંત્રયુગમાં જીવતાં માનવીને આધ્યાત્મિક શરણનો સીધો સરળ રાહ બતાવી માનસિક શાંતિનો અનુભવ કરાવે છે.

પૂજ્યશ્રીના આ અનોખા અને વિરલ કાર્યયત્નો લાભ વિશાળ જનસમુદાયને જ્ઞાતિ, જ્ઞાતિ, સમ્પ્રદાય અને ધર્મના બંધનોથી પર રહીને મળી શકે તેવા શુભ આશયથી પૂજ્યશ્રીની પ્રેરણા અને મા ગાયત્રીની કૃપાથી શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટની સ્થાપના કરવાનો એક નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે.

આ ટ્રસ્ટના મુખ્ય હેતુઓ નીચે પ્રમાણે છે :

- (૧) ગરીબ તથા જરૂરવાળા માણસોને દરેક પ્રકારે મદદ કરવી.
- (૨) કોઈ પણ પ્રકારના શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં મદદ કરવી.
- (૩) આધ્યાત્મિક સારવાર-કેન્દ્ર સ્થાપી અસાધ્ય બિમારીમાંથી લોકોને રાહત અપાવવી.
- (૪) કુદરતી આફતમાં સપડાયેલાઓને સહાયરૂપ થવું.
- (૫) વિશ્વબંધુત્વની ભાવના કેળવી માનવજાતને દરેક વિષમ પરિસ્થિતિમાં સહાયરૂપ થવું.

અમારા આ નમ્ર પ્રયાસને આપ વધાવી લેશો અને વેગવંતો બનાવશો તેવી નમ્ર વિનંતી.

આભાર સહ.

સરનામું :

કે. એન. પરીખ

મેદનનો બંગ્લો, સીવીલ હોસ્પિટલ કમ્પાઉન્ડ,
અસારવા, અમદાવાદ-૧૬. (ગુજરાત) (ઇન્ડિયા)

ફોન : ૬૭૯૯૭

કે. એન. પરીખ

મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી

શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ

આધ્યાત્મિક કેડી

વર્ષ ૧

જુલાઈ : ૧૯૮૨

અંક ૩

અનુક્રમણિકા

૧. નિષ્કામ ભક્તિ	૩
૨. અનુષ્ઠાન પરમાત્માની શક્તિને ઉપાસકમાં સંચિત્ કરવાનું વ્રત છે!	૯
૩. સહજ ધ્યાન	૧૨
૪. પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની પળોમાં	૧૯
૫. આધ્યાત્મિક કેડી : પુરશ્ચરણના ભીતરમાં	૨૨
૬. અહમ્મથી મુક્ત બનેલા આત્મામાં જ પ્રભુની શરણાગતિનો આવિષ્કાર સધાય છે!	૨૪
૭. જ્ઞાનગોષ્ઠિ	૨૪
૮. કાવ્યપ્રસાદ	૨૭
૯. અમેરિકામાં વસતા ભારતીયોને પૂ. ગુરુદેવનો સંદેશો	૩૦
૧૦. સમાચાર	૩૧

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૦

આ ત્રૈમાસિક અંક જાન્યુઆરી, એપ્રિલ, જુલાઈ અને ઓક્ટોબર માસમાં પ્રગટ થશે.

પ્રકાશક : શ્રી કૈલાસમહેન એન. પરીખ, શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ, મેટ્રન ક્વાર્ટર્સ,
ન્યુ સીવીલ હોસ્પિટલ કમ્પાઉન્ડ, અસારવા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૬

મુદ્રક : કાન્તિભાઈ મ. મિસ્ત્રી, આદિત્ય મુદ્રણાલય, રાયખડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧

નિષ્કામ ભક્તિ ✓

એક કવિએ કહ્યું છે :

“હરિનો મારગ છે શૂરાનો, નહિ કાયરનું કામ જો ને,
પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી વળતી લેવું નામ જો ને.”

આધ્યાત્મિકતા-ઈશ્વરભક્તિનો માર્ગ અત્યંત કપરો છે. એમાં ડગલે ને પગલે કંટકો છવાયેલા છે. પુષ્પોની સુવાસ, એની મૃદુતા પામવા માટે કંટકો સહન કરવા જ પડે છે. ઈશ્વરભક્તિના આવિષ્કાર માટે સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધા, અનન્ય શરણાગતિ અને સર્વસમર્પણની પ્રમુખ આવશ્યકતા છે. એની સાથે સાથે સહનશીલતા અને ધૈર્ય પણ જરૂરી છે.

ઈશ્વરભક્તિ - પછી તે કોઈપણ ઈષ્ટ દેવી હોય, માતાજીની હોય કે ગમે તે ઈષ્ટ મંત્ર કે ગાયત્રી-મંત્રજપને નિત્યકર્મમાં વણી લીધા હોય - એ માનવજીવનના ધારક, પ્રેરક ને સંચાલકબળ છે. ભક્તિમાં અનંત ને અસીમ શક્તિઓ છુપાયેલી છે. અથવા ભક્તિ દ્વારા માનવી અમોઘ, અમૂલ્ય, અદ્વિતીય ને અપૂર્વ એવી શક્તિઓ સંપાદન કરી શકે છે, જેના દ્વારા તે અવનવી સિદ્ધિઓ, સુખ-સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ભૌતિક રીતે તો તે સમૃદ્ધ બને જ છે, પણ આધ્યાત્મિક અનુભૂતિઓ, ઈશ્વરપ્રેમના વિવિધ અનુભવો પણ કરી શકે છે.

આ તો ઈશ્વરભક્તિની ફલશ્રુતિની - કેવળ ઉપલી સપાટીની ફલશ્રુતિની વાત થઈ.

આપણે તો ભક્તિના બીતરમાં ઊતરીને એવી શક્તિઓનો તાગ મેળવવાનો છે, અનુભવ કરવાનો છે.

આ ભક્તિ શું છે? ભક્તિ કોને કહેવાય? એનો આવિર્ભાવ કેવી રીતે થાય?

માનવી પોતાના જ કોઈક પુણ્યબળે, આ ભવ કે પૂર્વભવનાં સંચિત સંસ્કારોની પાર્શ્વભૂમાં ભક્તિપરાયણ બને છે. આ ભક્તિપરાયણતા માનવહૃદયનો સહજ ને સ્વાભાવિક આવિષ્કાર છે. ભૌતિક વ્યવહારમાં મનુષ્યને માતા-પિતા, ભાઈ-બહેન, પુત્ર-પુત્રી, સર્ગા-સંબંધી, સ્નેહીજનો-મિત્રો પ્રત્યે સહજ પ્રેમભાવ, મૈત્રીભાવ, સ્નેહભાવ ઉદ્ભવે છે તેવી જ રીતે અંતરમાં ઈશ્વર માટે સહજભાવે જ અનુરામ જાગે છે. પરમાત્મા આપણા પારભૌતિક આધ્યાત્મિક જગતના માતા-પિતા છે.

પેલા શ્લોકનું સ્મરણ કરો :

त्वमेव माता च पिता त्वमेव, त्वमेव बंधुश्च सखा त्वमेव ।
 त्वमेव शिष्या ब्रह्मिणं त्वमेव, त्वमेव सर्वं मम देव देव ॥

એ જ આપણું સર્વસ્વ છે. એ પરમાત્માના વિવિધરૂપો છે. કોઈ એને શિવ સ્વરૂપે, કોઈ એને ગણેશ રૂપે, કોઈ વિષ્ણુ રૂપે, કોઈ કૃષ્ણ રૂપે, કોઈ દત્ત રૂપે, કોઈ માતૃસ્વરૂપે એમ પોતાપોતાને ઈષ્ટ-રુચિકર સ્વરૂપે એને ભજે છે. જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિના વિવિધ માર્ગો છે, પરંતુ મારા મતે ભક્તિ સર્વોત્તમ, સર્વશ્રેષ્ઠ ને અત્યંત સરળ માર્ગ છે.

એ ભક્તિમાં પોતાના ઈષ્ટના મંત્રજપ, ભજન-કીર્તન, રતોત્રપઠન, પ્રાર્થના વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. પોતાના ઈષ્ટ આરાધ્ય તત્ત્વનું નિરંતર નામસ્મરણ, અવિરત મંત્રજપ મનુષ્ય માટે અત્યંત કલ્યાણકારક છે. વિજ્ઞાનના આ યુગમાં આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિથી ત્રસ્ત માનવી માટે આધ્યાત્મિક માર્ગ ઈશ્વરશરણું જ એક માત્ર તરણોપાય બની રહે છે. શાતાપ્રદ નીવડી શકે છે. જીવનની ગમે તેવી વિષમ-વિસંગત પળોમાં ઈષ્ટ આરાધ્ય તત્ત્વનું સ્મરણ માનવીને સદાયરૂપ નીવડે છે. એનું સત્પરિણામ અનુભવવા મળે છે. એમાં ય મેં અગાઉ કહ્યું એમ સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધા, અનન્ય શરણાગતિ, સર્વ સમર્પણ અને સદન-શીલતા તેમ જ ધૈર્યની આવશ્યકતા છે.

ધણી વ્યક્તિઓને એવી મૂંઝવણો થતી હોય છે કે અમે લાંબા સમયથી જપ કરીએ છીએ, છતાં ફળતા કેમ નથી? અમને ધારેલું ફળ કેમ મળતું નથી? અમારા અમુક કાર્યો કેમ ઉકલતાં નથી? નિરંતર જપ કરવા છતાં અમારું જીવન દુઃખી કેમ છે? અમારી મુશ્કેલીઓ કેમ દૂર થતી નથી? અમારા જીવનમાં આટલી બધી વિષમતા-વિસંગતતા કેમ? વત્તે-ઓછે અંશે દરેકને આવી મૂંઝવણો થતી હોય છે. આવા પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા હોય છે.

મારું સ્પષ્ટ મન-તવ્ય છે કે ઈશ્વરભક્તિ સાથે ભૌતિક સફળતા-નિષ્ફળતાને કોઈ જ સમ્બન્ધ નથી. આપણી આંતરિક સાર્વિક શક્તિઓનું-વૃત્તિઓનું બિર્ધીકરણ ઈશ્વરભક્તિ દ્વારા થાય છે. મનને અલૌકિક શાંતિ મળે છે. પરંતુ આપણી વર્તમાન ભૌતિક સ્થિતિને આધ્યાત્મિક સાધના સાથે કોઈ જ સમ્બન્ધ નથી. કેટલીક વ્યક્તિઓ ભૌતિક અપેક્ષાઓ સાથે કોઈને કોઈ પ્રકારની ભક્તિ કરતા હોય છે. સ્ત્રી, પુત્ર, લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ અર્થે ભક્તિ કરતા હોય છે. આ પરિસ્થિતિ જુદી છે. ભૌતિક સુખ માટે કરાયેલી ભક્તિનો આંતરિક વિકાસ સાથે કોઈ સમ્બન્ધ નથી. મારા સ્વાનુભવ પ્રમાણે કોઈપણ જાતની અપેક્ષા વિના કરાતી ભક્તિ ભક્તની અનાયાસે અનેક અપેક્ષાઓને સંતોષે છે. તેથી સકામ ભક્તિ કરતાં નિષ્કામ ભક્તિનો આશ્રય લો. ભક્તિ કરતાં ફળની અપેક્ષા જ ન રાખો, અથવા એની ફળશ્રુતિનો વિચાર જ છોડી દો.

પરમકૃપાળુ પરમાત્માની શક્તિ અનંત છે. ઈષ્ટ આરાધ્ય તત્ત્વ પોતાના શરણાગતની બધી જ સારસંભાળ લે છે. એકવાર એની શરણાગતિ સ્વીકાર્યા પછી પોતાના શરણાગતનું રક્ષણ કરવાની ફિકર એને (ઈશ્વરને) છે. એની કાળજી લેવાની જવાબદારી એની છે. એની જરૂરિયાતોનો ખ્યાલ એને રાખવાનો રહે છે. ને એ રાખે જ છે. એને બધી જ ખબર છે, ખબર પડે છે એટલે જ તો એને આપણે 'અંતર્યામી' કહીએ છીએ ને! તેથી અપેક્ષા ન રાખો. નિરપેક્ષ બનીને શરણાગતિનો અનન્ય ભાવ હૃદયમાં લાવીને એને ભજો.

ગીતાકારે પણ કહ્યું છે: “ કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન. ”
 કર્મમાં જ તારો અધિકાર છે, ફળમાં નહિ.

એણે તો જાણે વરદાન જ આપી દીધું છે :

“મન્મના ભવ, મદ્મક્ત, મયાજી, મામ્ નમસ્કુરુ ।
અહં ત્વાં સર્વં પાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ, મા શુચઃ ॥”

“તું મારામાં મનવાળો થા. મારો ભક્ત બન. મારું યજ્ઞન કર. મને પ્રણામ કર. હું તને બધાં પાપોમાંથી છોડાવીશ. તું શોક નહિ કર.”

આમ, પરમાત્મા સ્વયં સહાય કરવાનું વચન આપે છે. તેથી જ સર્વ જવાબદારીઓ, ચિંતાઓ એને શિરે નાખી એના નામમાં ભસ્ત બનીને રહેવું. એની ભક્તિ કરતાં કોઈપણ પ્રકારની શરત ન રાખવી. જે શરત રાખશે તો શેઠ-નોકરના સંબંધ જેવી વાત થશે. નોકર જેવું કામ દર્શો તેવો એને પગાર મળશે. નોકર જે મન દઈને કશીય માગણી કર્યા વિના નિરંતર પોતાના કાર્યમાં રત રહેશે તો શેઠ આપોઆપ ખુશ થઈને એને આપશે. શેઠ નોકરને કામગીરીના પ્રમાણમાં જ વેતન આપશે.

કેટલીકવાર એવું બને છે કે પોતાનું મનોવાંછિત ફળ પ્રાપ્ત ન થતાં, જીવનમાં પારાવાર મુશ્કેલીઓ આવવાથી સાધકો ઈશ્વરવિમુખ બની જાય છે. પોતે જે કોઈ ઈષ્ટની ઉપાસના કરતા હોય, મંત્રજપ-નામ સ્મરણ કરતાં હોય તે સમ્પૂર્ણ છોડી દે છે અથવા એ તરફ દુર્લક્ષ સેવે છે, એમાંથી શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ ગુમાવી બેસે છે. હતાશ-નિરાશ થઈ જીવનનું જાણે સર્વસ્વ ગુમાવી બેઠા હોય એમ ઢગલો થઈ જાય છે. એને કશો માર્ગ સૂઝતો નથી. એ લાચારી અનુભવે છે. એનામાં કોઈપણ પ્રકારની હામ રહેતી નથી, પરંતુ ભક્તિનાં વિવિધ પરિમાણો છે. મેં અગાઉ પણ કહ્યું કે ભૌતિક સફળતા-નિષ્ફળતાને ઈશ્વરભક્તિ સાથે કોઈ જ સમ્બંધ નથી. દરેક મનુષ્યે કરેલાં કર્મનાં ફળ તો ભોગવવાં જ પડે છે. કેટલાંક માનવીઓ એમ માનતા હોય છે કે ઈશ્વરભક્તિ કરવાથી સંસાર ઊંજળો બને છે. તમામ પ્રકારનું ભૌતિક સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. આમ માનવું વ્યાજબી નથી. મનુષ્યના સંચિત અને ક્રિયામાણ્ય કર્મનો સિદ્ધાંત અહીં લાગુ પડે છે.

તેથી ભક્તિ કરતાં જ્યારે મનોવાંછિત ફળ પ્રાપ્ત ન થાય, પરિસ્થિતિની વિપરીતતા, વિસંગતતા ને વિષમતાનો અનુભવ થાય, ધાર્યું પરિણામ ન આવે ત્યારે એ વિપરીતતામાં પણ ઈષ્ટ આરાધ્ય તત્ત્વનો શુભ સંકેત સમજવો. એની ધૃષ્ટાને માથે ચડાવવી. ભક્તિની પ્રખરતા અને પ્રખળતાની વચ્ચે પણ જીવનના વિકટ પ્રશ્નોનો ઉકેલ ન આવે ત્યારે સમજવું કે ઈશ્વર આપણી કસોટી કરે છે અથવા કરવા માંગે છે. વિપરીત ને ત્રિષમ પરિસ્થિતિના સર્જનની પડછે પણ પરમાત્માનો કેઈ ને કોઈ શુભ સંકેત જ રહેલો હોય છે. તેથી વિષમ સંજોગો વેળા પણ પરમાત્માનો શુભ સંકેત સમજી મનુષ્યે ભક્તિમાં લીન બનીને રહેવું. શરણાગતિ ભાવમાંથી, શ્રદ્ધામાંથી લેશમાત્ર ચ્યુત થવું નહિ. પરમાત્માને પોતાના ભક્તના શ્રેયની તેમ જ પ્રેયની સુપેરે જાણ હોય છે. તેથી ભક્તના શ્રેય અને પ્રેય ખાતર એની હિત વિરુદ્ધનું ફળ આપતા નથી. વળી ભૌતિક સુખ-સમૃદ્ધિમાં જ જીવનની તેમ જ ભક્તિની ઇતિશ્રી નથી. પરિપૂર્ણતા-પર્યાપ્તતા નથી. મનુષ્યે-સાધકે તો જીવનની મોહમાયાથી પર બનીને પરમાત્મામાં તન્મય બનવાનું છે. આત્મવિકાસ સાધવાનો છે. વિલીન થવાનું છે. પોતાના મનોગત સર્વ વિકારો, વ્યક્તિગત સર્વ દુષણોથી સમ્પૂર્ણ શુદ્ધ બનીને પરમાત્મા સાથે તાદાત્મ્ય સાધવાનું છે. તેથી શુદ્ધિને ખાતર આમ તપવું પડે છે. જેણે શુદ્ધ થવું છે તેમણે તાપણીને માટે તત્પર રહેવું જ જોઈએ. પરમાત્મા પોતાના શરણાગતની કસોટી કરે છે. એની ભક્તિના ઊંડાણનો તાગ મેળવે છે. એ પરમ ચૈતન્યની સાથે તદ્દુપ થવા માટે મનુષ્ય પાસે પ્રખર શક્તિ જોઈએ. એની પાસે નક્કરતા હોવી જોઈએ.

આધ્યાત્મિક કેડી, જુલાઈ, '૮૨]

એના તન-મન-પ્રાણમાં એવી પ્રખર શક્તિ ભરી પડી હોવી જોઈએ, જે પરમાત્માની શક્તિને ઝીલી શકે. એની પ્રેરણાનો અધિકારી બની શકે. પોચટતા કે નરમાશનું એમાં કામ નહિ. એ દિવ્ય ને ભવ્ય શક્તિના ઉપાસક પણ દિવ્ય ને ભવ્ય જ હોવા જોઈએ. અને કસોટી હંમેશ નક્કરની થાય, કસોટી હંમેશ સુવર્ણની થાય, ટેકાની નહિ. એ તો ભાંગીને ભુલ્લો થઈ જાય. એથી જેમણે દિવ્યતા ને ભવ્યતાની ઉપાસના કરવી છે, જેણે એના સુધી પહોંચવું છે, એટલે કે જેણે આત્મવિકાસ સાધવો છે તેણે જીવન તેમ જ ભક્તિના માર્ગમાં આવતી અનેક વિકટ સમસ્યાઓનો સામનો કર્યો જ છૂટકો. અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યો તેમ ભૌતિક જીવનના અભાવે માનવીને ભક્તિને વિમુખ બનાવી શકે છે. ભક્તિના ભંડાણની કસોટી કરવા જ પરમાત્મા એવા કટુ પ્રસંગો પ્રેરતા હોય છે. એટલે જીવનની આવી-તેવી વિષમતા-કટુતા ભક્તિમાં આડખીલીરૂપ ન બને તે માટે પ્રત્યેક મનુષ્યે-ઉપાસકે સજાગ રહેવું આવશ્યક છે.

જે જીવનની વિકટ પળોમાં પણ ઇશ્વરનું નામ નહિ છોડશો તો એની કૃપા તમારા પર જરૂર વરસશે જ. હું તમને સમજાવું - કેટલીકવાર બાળક કોઈક જીવંત કે કંઈક લાડથી માને વળગ્યા કરે છે. એના ખોળામાંથી ખસતું નથી, એને પજવ્યા કરે છે. માને કોઈ કામ કરવા દેતું નથી. મા એને ધણું સમજાવે છે. ડાહ્યો થઈને ખેસવા કહે છે. પણ એ માનતું નથી ત્યારે કોઈકવાર મા કે ક્યારેક પિતા એને ખિન્ન થઈને ધમકાવી કાઢે છે. એકાદ-બે લપડાંક પણ લગાવી દે છે, ને બાળક રડી પડે છે. એનું મોં વિલાઈ જાય છે, એના મુખની કાંતિ ઝાંખી પડી જાય છે, આવું જોઈને વળતી જ પળે મા એને પોતાની છાતીસરસો ચાંપી દે છે, ક્યારેક ખૂણામાં ખેસીને રડ્યા કરતા કે રિસાઈને મોઢું કુલાવી નિરાશ થઈને એકેલા પોતાના બાળકને જોઈને માનું હૃદય તરત જ પીગળી જાય છે. એ એને પોતાના વાત્સલ્યથી ભીંજવી દે છે.

એ જ રીતે આધ્યાત્મિક જગતના માતાપિતા-પરમાત્મા મનુષ્યને લપડાક મારે છે, એના જીવનમાં વિસંગતતા-વિષમતા લાવે છે, ઝંઝવાતો લાવે છે - એ બધું એની જ પ્રેરણાથી આવે છે. એની પાછળ એનો ઉદ્દેશ પોતાના શરણાગતને દૃઢ મનોબળવાળા, આત્મવિશ્વાસથી સભર, શ્રદ્ધાપૂર્ણ, ખમીરવંત બનાવવાનો હોય છે. એનું ચિત્ત વધુ ને વધુ ભક્તિ અભિમુખ બને, આત્મવિકાસને પંથે પ્રયાણ કરે ને સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરે એવી પરમાત્માની ઇચ્છા હોય છે. તેથી જ મનુષ્ય માત્રે જીવનની અત્યંત વિકટ ને વિષમ પળોમાં સહનશીલ બની, ધીરજ રાખી, નિરંતર ઇશ્વરના સ્મરણમાં, એના ચિંતનમાં લીન રહેવું. મનોમન પોતાને સહાય કરવા માટે પ્રાર્થના કર્યા કરવી. એ બહુ દયાળુ છે. એની કૃપા અપરંપાર છે. તમે તમારી શ્રદ્ધા અને શરણાગતિનો ભાવ છોડશો નહિ. એને સતત વળગી રહેશો તો એ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિના સાતત્યમાંથી ભક્તિનું એક નવું જ પરિમાણ અને પરિણામ નિષ્પન્ન થશે.

શ્રદ્ધા અને શરણાગતિના સાતત્યની પડછે તમારું મનોવાહિત ભૌતિક સુખ નહિ સાંપડે તો ય જીવનની નિષ્ફળતાઓને જીરવવાની, એની સામે ટક્કર ઝીલવાની અનેરી શક્તિ તમારા આખા ય અસ્તિત્વમાંથી સ્વતી અનુભવવા મળશે. કોઈક અદૃશ્ય શક્તિ તમારામાં સ્વસ્થતા પ્રેરતી લાગશે. કોઈક અગોચર બળ તમારા જીવનનો, તમારા હૃદયનો ખોજ ભંચકી લેતું અનુભવાશે. જીવનના એક એક પ્રશ્ન પર, એક એક બાબત પર, તદ્દન નાની નાની વીગતોમાં પણ તમને જાણે કોઈક દોરવતું હોય, કોઈક હાથ પકડીને લઈ જતું હોય એમ જણાશે, ને તમારી મૂંઝવણોનો, મુસીબતોનો માર્ગ તમને મળ્યા કરશે. તમારા અંતરની કોઈક શક્તિ તમારી સફળતા-નિષ્ફળતાનાં રહસ્યો તમને સમજાવતી રહેશે, જેવાથી તમારી અસ્વસ્થતા અને અશાંતિ દૂર થશે. ને સ્વસ્થતા, શાંતિ અને સ્થિરતા પ્રાપ્ત થશે.

પરમાત્માના ગતિવિધિને તાગ પામી શકતો નથી. એની લીલાઓ અકળ છે. એ આપણને ક્યાં લઈ જવા માગે છે, શું બનાવવા માગે છે એની આપણને કોઈ જ ગતાગમ નથી પડતી. પરમાત્મા કદી પોતાના શરણાગતનું અહિત થવા દેતા નથી. આપણને લૌકિક દષ્ટિએ જણાય કે આપણું ખોટું થયું છે. પરતાત્માનું સતત સ્મરણ કરવા છતાં મને આવું માહું ફળ મળ્યું, પણ એ કદાચ મનુષ્યના હિતની વિરુદ્ધમાં હોય તો તો પરમાત્મા કેવી રીતે સાકાર કરે? પરમાત્માના સ્મરણની સાથે મનુષ્યે ધીરજ અને સહનશીલતા દાખવી એમાં પરમાત્માનો શુભ સંકેત વાંચી હૃદયને પરમાત્માના ચરણોમાં ઠાલવી સંયમી બનીને રહેવું.

તેથી માટું સ્પષ્ટ મંતવ્ય છે - સૂચન છે કે જીવનની ગમે તેવી દુઃખદ સ્થિતિમાં પરમાત્મા પ્રત્યેની- માતાજી કે પોતાના કોઈપણ ઇષ્ટદેવ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અને શરણાગતિમાંથી કદાપિ ચલિત ન થશો. ગાયત્રી-મહામંત્રનું નિરંતર રટણ કરજો. મારો આદેશ છે, આશીર્વાદ છે, તમને જરૂર સહાય મળશે જ, મળશે. જીવનને એનાં ચરણોમાં સોંપી દેજો. હૃદયપૂર્વક સોંપી દેજો. એ તમને પુષ્પને સહજ એવી મૃદુતાથી જાંચકી લેશે. તમને સંભાળીને રાખશે. સ્વાનુભવ કરી જોજો.

હું મારી જ વાત કરું તો આજદિન સુધી મા ગાયત્રીને કે પરમકૃપાળુ પરમાત્માને મારા જીવન માટે મેં કદી કોઈ ફરિયાદ કરી નથી. અગર કોઈ દિવસ કોઈ ચીજની માગણી કરી નથી. લૌકિક સુખની મેં કોઈ અપેક્ષા રાખી નથી. અબ્યાસમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થી હોતો. ડોક્ટર બનવાની મહત્વાકાંક્ષા હતી, પરંતુ તે પૂરી થઈ શકી નથી. મારી પાસે કોઈ અહંકાર નથી. મા ગાયત્રીના શરણે જઈ દરેક બાબત- માં પુરુષાર્થ કરું છું, છતાં પુરુષાર્થના જય-પરાજયનો વિચાર આવતો નથી. ગાયત્રી માતા પર સમ્પૂર્ણ વિશ્વાસ છે અને જીવન ગતિ કરે છે-મા ગાયત્રીની ઇચ્છા પ્રમાણે.

એટલે ઇશ્વરના પ્રેમનું, પોતાના ગમે તે ઇષ્ટ આરાધ્ય દેવ-દેવીના પ્રેમનું શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે નિષ્કામ ભક્તિ જ કોઈપણ ભક્તને-ઉપાસકને-મનુષ્યને માટે સરળ, સહજ ને સીધો ઉપાય છે - સાધન છે. આધ્યાત્મિકતાની કેડીએ વિહરતા ઉપાસકને આ નિષ્કામ ભક્તિ પરમતત્ત્વ સુધી પહોંચવા માટે દિવ્ય પ્રકાશ રેલાવતી રહેશે - અવિરત રેલાવતી રહેશે. અને એ રેલાતા રહેતા દિવ્ય પ્રકાશને સથવારે પરમતત્ત્વ સુધી પહોંચી શકશે, એનો સાક્ષાત્કાર કરી શકશે.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું છે :

सर्वान् धर्मान् परित्यज्य, मामेकं शरणं ब्रज ।

બધા જ ધર્મો છોડીને એક માત્ર તું મારે શરણે આવ.

આજથી હજારો વર્ષો પૂર્વે ભગવાને સ્વયં આ દુનિયાના માનવીઓને પોતાને શરણે આવવાનું કહી દીધું છે-સામે ચાલીને કહ્યું છે. એટલે ભગવાન જ્યારે સામે ચાલીને આપણને એને શરણે ખેલાવતો હોય તો શા માટે ન જવું? અને ભગવાનના ભંડાર ભરપૂર છે. એની શક્તિઓ અનંત ને અસીમ છે, તે આપણે સૌ જાણીએ છીએ. એને શરણે જવાથી એ બધી જ રીતે આપણને સહાય કરવાનો જ છે, તો જ એ આપણને એને શરણે ખેલાવે ને? એટલે આપણે પોતે આપણા પોતાના પ્રયત્નોમાં અટવાયા કરવા કરતાં, દુન્યવી માણસની મદદ માગવા કરતાં પરમાત્માની સહાય માગવી, એને શરણે જવું વધુ ઉચિત છે.

એ રીતે જોઈએ તો નરસિંહ-મીરાંની ભક્તિથી, એમના અભિગમથી આપણે સૌ સુવિદિત છીએ. તેમનાં લૌકિક જીવન કેવળ અભાવોથી જ સભર હતાં. છતાં એક માત્ર કૃષ્ણની શરણાગતિ, એના સ્મરણમાં લીન બની રહેતાં, તેમણે ક્યારેય પરમાત્મા પાસે કોઈ માગણી નહોતી કરી. નરસિંહની

દીકરી કુંવરઆઈના મામેરા પ્રસંગે એમની પાસે ફટી બદામ નહોતી છતાં તેમણે કદી પ્રભુ પાસે માગણી નહોતી કરી. એક માત્ર પ્રભુની શરણાગતિ, એક માત્ર નામસ્મરણ.....

મીરાંને રાણા તરફથી કેટલી કનડગત હતી, પણ ક્યારેય મીરાંએ કૃષ્ણને ફરિયાદ નહોતી કરી. એ તો કૃષ્ણના શરણ ને સ્મરણમાં લીન રહેતી. ને ત્યારે જ તો ઝેર પીતી મીરાંની આગળ કૃષ્ણે સ્વયં સાક્ષાત્ હાજર થવાની ફરજ પડી ને!

નરસિંહ ને મીરાંની ભક્તિનો—નિષ્કામ ભક્તિનો આ અભિગમ આપણને કેટલું બધું શીખવી જાય છે! આ દુનિયામાં જન્મ ધારણ કરીને આવ્યા છીએ એટલે એક નહિ એક સો કડવા ઘૂંટડા ગળવા પડે છે—ગળવાની ફરજ પડે છે, પણ ત્યારે જો પ્રભુની શરણાગતિ ને સ્મરણ હશે, અવિરત-અતૂટ એવી શરણાગતિ ને સ્મરણ હશે તો એ કડવા ઘૂંટડા અમૃતની ગરજ સારશે, અમૃત બની જશે.

ભક્તિ એ કેવળ શરણાગતિનો, સ્મરણનો વ્યાપ છે. કેવળ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ પર ભક્તિનો આધાર છે. એ આધાર જો મજબૂત હશે તો ભક્તિની એક વિશાળ ઇમારત ચણી શકશે અને એ ઇમારતમાં તમારી આરાધ્ય મૂર્તિ પોતાનો દિવ્ય પ્રકાશ રેલાવતી, સ્મિત વેરતી, કૃપા વરસાવતી બેઠી હશે, ને તમે એના દર્શનમાં, એ દર્શનમાંથી વહી આવતી નિગ્મનંદની લાગણીમાં મસ્ત હશો. ભક્તિનો એક નશો તમારા અસ્તિત્વનું ભાન ભૂલાવી દેશે ને તમારા ઈષ્ટમાં તમે તન્મય બની જશો. આનુ-આનુના જગતનો તમને કોઈ જ ખ્યાલ ત્યારે નહિ હોય.

અંતમાં, એક મહત્ત્વની વાત પ્રત્યે વાચકોનું, ઉપાસકોનું ધ્યાન દોરું છું કે ભક્તિ માટે ઉપર કહ્યું તેમ કેવળ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિની આવશ્યકતા છે. એમાં કોઈ જ વિધિવિધાનની આવશ્યકતા નથી. વિધિવિધાનની પળોજીમાં અટવાયા વિના કેવળ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિથી તમારા ઈષ્ટની સાથે સીધો સમ્બન્ધ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરજો.

આપણા લૌકિક વ્યવહારમાં આપણા કોઈ ગાઢ-નિકટના સમ્બન્ધીને ત્યાં જવું હોય તો એમાં કોઈ ઔપચારિકતાને સ્થાન નથી રહેવું. આપણે સીધા જ એની પાસે પહોંચી જઈએ છીએ. એ સીધા પહોંચવા માટે એના પ્રત્યે કેવળ દૃઢ-બળવાન પ્રેમભાવ કેળવાયેલો હોય છે. એટલે એ જ રીતે પ્રભુની સમીપ સીધા પહોંચવા માટે શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ દ્વારા કેવળ દૃઢ પ્રેમને અંતરમાં પ્રગટાવવાનો છે. એ એમ દ્વારા જ પ્રભુની સમીપ પહોંચી શકાય એનો સાક્ષાત્કાર કરી શકાય છે.

નરસિંહ-મીરાંએ કેવળ પ્રેમ દ્વારા પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર મેળવ્યો. એમની પાસે કોઈ વિધિવિધાન નહોતું. એટલે વિધિવિધાન એક ગૌણ વસ્તુ છે. મુખ્ય વાત, મુખ્ય આધાર પ્રેમ છે. જેમને વિધિવિધાનનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ છે. પૂરેપૂરી સમજ-સજ્જ છે, જેમને સ્થળ ને સમય બંને રીતે અનુકૂળ છે તેઓ ભક્તિ વિધિવિધાનપૂર્વક ગાયત્રીની કે પોતાના કોઈપણ ઈષ્ટની ઉપાસના કરે, પણ સાથે સાથે મારું એટલું સૂચન છે કે વિધિવિધાનની સાથે શ્રદ્ધા ને શરણાગતિને વધુ ને વધુ બળવત્તર બનાવતાં રહેજો. પ્રભુ પ્રત્યેના પ્રેમને વધુ ઘનિષ્ઠ બનાવતાં રહેજો. વિધિવિધાનના આચરણમાં પ્રભુપ્રેમ ગૌણ બની જાય, ચિત્ત પ્રભુમાં, એના સ્વરૂપમાં લીન બનવાને બદલે વિધિવિધાનમાં જ પરોવાયેલું રહે એવું ન બને તેની કાળજી રાખજો.

બાકી, ઉપાસના ગમે તે સ્વરૂપની હશે, શ્રદ્ધા ને શરણાગતિને પ્રાધાન્ય આપીને ચાલશે તો પ્રભુના-માતાજીના પ્રેમના અધિકારી અવશ્ય બની શકશે.

જેઓ ગાયત્રી-ઉપાસના પ્રતિ વળ્યા છે, તેમને મારો આદેશ છે કે શ્રદ્ધા અને શરણાગતિપૂર્વક, મા-બાળકનો સમ્બન્ધ કેળવી ગાયત્રી-મંત્રની ત્રણ માળાને તમારા નિત્યકર્મમાં વણી લેજો. તમારા પર ચોક્કસ માતાજીના આશીર્વાદ ઊતરશે. માતાજીની કૃપા વરસશે.

મારા તમને સૌને આશીર્વાદ છે.

—શાસ્ત્રીજી

અનુષ્ઠાન પરમાત્માની શક્તિને ઉપાસકમાં સંચિત કરવાનું વ્રત છે !

દૃષ્ટની આરાધના દ્વારા સન્તોને વરેલી શક્તિઓ અલૌકિક અને અનન્ત હોય છે. પરમ ચેતનાનો એક સૂક્ષ્મ છતાં પ્રખર પ્રવાહ સન્તોમાં અવિરત વહેતો હોય છે. સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે એ પરમ ચેતનાની શક્તિ અનેક રીતે ગતિશીલ બની રહે છે.

ગાયત્રી-ઉપાસના દ્વારા પૂ. શ્રી. શાસ્ત્રીજીએ પ્રાપ્ત કરેલ શક્તિઓ અદ્ભુત અને અનોખી છે અને તેઓ એ શક્તિઓનો લોકકલ્યાણાર્થે વિનિયોગ કરી રહ્યા છે. મા ગાયત્રીના આશીર્વાદ અને શક્તિથી પોતાના સાન્નિધ્યમાં રહેલ ઉપાસકને એઓ જોજનો દૂરથી પ્રેરણા અને શક્તિ આપીને એનો પ્રત્યેક વ્યવહાર સરળ બનાવતા રહે છે. એમની મૂંઝવણોનો ઉકેલ દર્શાવતાં રહે છે. પરંતુ એમને પ્રાપ્ત થયેલ માતાજીની શક્તિઓ તો એટલી વિરલ છે કે જે કોઈ મનુષ્ય કે ઉપાસક એમને મળવાનો વિચાર માત્ર કરે કે મળવા તત્પર બને અને એવા કોઈ મનુષ્ય કે ઉપાસકે પૂ. ગુરુદેવનાં એકવાર પણ દર્શન ન કર્યાં હોય, છતાં એમના દર્શનની ઝાંખી માતાજીની શક્તિ દ્વારા થઈ શકે છે - સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે કે સ્વપ્નમાં આછા આલાસ દ્વારા. અને એ ઝાંખી, એ આલાસથી લૌકિક જગતમાં વિચરતો માનવી એમના આશિષ, પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન તેમ જ એમની શક્તિઓને ઝીલવા સમર્થ બની શકે છે. અને એ શક્તિઓદ્વારા પોતાની મૂંઝવણોનો ઉકેલ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, કે શારીરિક કષ્ટોમાંથી મુક્તિ મેળવે છે. એટલું જ નહિ, પોતાની ઉપાસનામાં પણ આગળ વધી શકે છે.

અત્રે પ્રસ્તુત કરેલો પ્રસંગ આ જ વાતનું સમર્થન કરે છે.

આણંદનાં ભાનુબહેન ઠાકર લખે છે :

‘ અસાધ્ય દુઃખ કે રોગવાળો મનુષ્ય ડોક્ટરોની દવાથી થાકી-કંટાળી ઇષ્ટદેવના શરણે જાય છે, તેમ મારે પણ થયું અને મા દીન દુઃખિયાને સહારો આપી તંદુરસ્તી બક્ષે છે તેનો દાખલો રજૂ કરું છું.

આજથી દસ વર્ષ પહેલાં મેં એપેન્ડીક્ષનું ઓપરેશન કરાવેલું, તેમાં નજીવી ભૂલને કારણે મારી કરોડરજ્જુમાંથી એક મથુકો ખસી ગયેલો. દર્દ ધીમું ધીમું થયા કરે. મેં કાંઈ જ ગણકાર્યું નહિ. હું શિક્ષિકાની નોકરી કરું છું. એટલે દર્દને થાબડવાની કોઈ જ કોશિશ કરેલી નહિ. સમય જતાં દર્દ ખૂબ જ વધી ગયું. આણંદના ડોક્ટરોને બતાવ્યું. ફોટા પાડયા. અમને તેમાં જરાય સફળતા મળી નહિ. ત્યાંથી વડોદરાની દવા ચાલુ કરી. તેમાં પણ નાસીપાસ થયા. આવી રીતે ગુજરાતના તમામ બોનસેટરોના હાથ નીચે હું દવા લઈ ચૂકી. વડોદરા, અમદાવાદ, મઢી, મુંબઈ, નડિયાદ, બોરસદ, આણંદ, લૂણા, પેટલાદ વગેરે સ્થળોએ પાટા, માલીશ, શેક, લેપ, પ્લાસ્ટર, કસરત બધું જ કરી ચૂકી. પૈસાનું પાણી કરી અમો પતિ-પત્ની હતાશ થઈ ગયા. દર્દને સાચું કહેનાર કોઈ ડોક્ટર અમારે હાથ આવ્યા નહિ. આખરે માર્છબોગ્રામ એકસ-રે પડાવ્યો. તેમાં દર્દ પકડાઈ ગયું. કરોડમાંથી મથુકો ખસી ગયેલો દેખાયો. દર્દ તો એટલું બધું વધી ગયેલું કે હું પથારીવશ બની ગયેલી. ધીમે ધીમે જમણા પગ પણ દુખવા લાગ્યો. દુઃખની સીમા રહી નહિ. મટવાની શક્યતા અમારે માટે રહી નહોતી.

આધ્યાત્મિક કેડી, જુલાઈ, '૮૨]

નિરાશ બની જુવા-રોરા પણ કર્યા. તેમાં પણ અમે પાછા પડ્યા. યાત્રી-કંટાળી અમે બધી જ દવા છોડી દીધી. ડોક્ટરે ઓપરેશન કરવા બજાવેલું. પણ ધરના મક્કમ થયા નહિ.

એવામાં એક વખત 'સંદેશ'ને 'અગોચર મનની અગ્નયખી' વિભાગ વાંચવામાં આવ્યો. એમાં એક બહેન દુઃખથી પીડાર્તા હતાં. અને તેમને મા ગાયત્રીના રટણથી દુઃખનું નિવારણ થયેલું મેં વાંચ્યું. આટલું વાંચી મને મનમાં થયું કે મારા જેવાં જ આ બહેન દુઃખી છે અને તેમને મા ગાયત્રીના રટણથી દુઃખ મટી ગયેલું હોય તો મારે પણ મા ગાયત્રીનું શરણું લેવું જોઈએ. લેખ વાંચી દૃ હરખાઈ ગઈ. અમે મનથી નક્કી કર્યું, ભલે ને ડોક્ટરો ઓપરેશન કરવાનું કહે, ઓપરેશન કરાવતાં પહેલાં પૂ. શાસ્ત્રીજીનાં દર્શન તો કરવાં જ, એવું નક્કી કરી અમે અમદાવાદનું સરનામું શોધી કાઢ્યું.

અમદાવાદ આવવાની આગલી રાતે તૈયારી કરી સૂઈ ગયા. કેટલોય મનનો ભાર હળવો થઈ ગયો. તે જ રાત્રે મને સ્વપ્ન આવ્યું. કોઈ મહાન પુરુષ સફેદ વસ્ત્ર પહેરી મારી પથારીના મથાળે બેઠા રહી મને અમદાવાદ લઈ જવા સૂચના આપતા હતા, પણ બાંધમાં મેં એમને ઓળખ્યા નહિ. કારણ કે મેં પૂ. શાસ્ત્રીજીને જાણેલા નહિ. તેથી હું બાંધમાં બબડી બેઠી. મારા વરને સંબોધીને બોલી, 'આટલી અડધી રાત્રે આપણા ધરમાં કોઈ આવે તો તમે કશું બોલતા નથી.' અને હું જાગી ગઈ.

સાક્ષાત્ મા ગાયત્રીએ પૂ. શાસ્ત્રીજીને અમને આશુદ્ધ તેડવા મોકલ્યા અને અમે ધન્ય બની ગયા. વહેલી સવારે અમદાવાદ આવ્યા. આતુરતાથી પૂ. શાસ્ત્રીજીના આગમનની રાહ જોઈ અમે કંટલાક શિષ્યો બેઠા હતા. એવામાં રીક્ષા આવી. રીક્ષામાંથી પૂ. શાસ્ત્રીજી ઊતર્યા અને અમારી આગળ થઈને પસાર થયા, ત્યારે હું મનોમન બોલી બેઠી, રાત્રે પૂ. શાસ્ત્રીજી જ હતા. હું તેમને પહેચાની શકી નહિ. આગળે આવેલા દિવ્ય શક્તિમાન પરમ પૂજ્ય શાસ્ત્રીજીને ઓળખી શકી નહિ. નમન પણ ના કર્યું. મારું હૃદય ભરાઈ બેઠ્યું. ખૂબ ખૂબ નમન કરી હૃદયથી લાખલાખ વન્દન કર્યા. અમારો વારો આવ્યો. મારો દસ વર્ષનો જૂના દુઃખનો ઇતિહાસ અમે કહ્યો એટલે એમણે ગાયત્રીની ત્રણ માળા કરવા અને પલાળેલા ત્રણા ખાવાની સલાહ આપી, આશીર્વાદ આપ્યા. અને ઓપરેશન કરાવવાની ના પાડી. દોઢ વર્ષ જીવનજીવ પીધું. ધીમે ધીમે દુઃખાવો ઓછો થયો. પણ કામ થઈ શકે નહિ. હું પહેલેથી શક્તિની ઉપાસક હતી એટલે મન દૃઢ કર્યું કે મા ગાયત્રી, મારું સર્વ દુઃખ તને અર્પણ કરું છું. તું જ મારી દવા અને તું જ મારી ડોક્ટર. હવે હું એકપણ ગોળી ખાવાની નથી, અને જીવનજીવ ચાલુ રાખ્યું.

મને અનુષ્ઠાન કરવાની પ્રેરણા થઈ. આસો માસમાં આટલો બધો દુઃખાવો હોવા છતાં મેં હઠ લીધી કે મારે અનુષ્ઠાન કરવું જ છે. નવ દિવસ પૂરી રજ માળા કરી. ઉપવાસ કર્યા. અખંડ દીવો કર્યો. અને ખરા મનથી મા ગાયત્રીનું અનુષ્ઠાન કર્યું. પ્રથમ અનુષ્ઠાન ઘણા દુઃખ સાથે પૂરું થયું. બીજું પણ કર્યું અને ત્રીજું અનુષ્ઠાન આસો માસમાં વિના મુશ્કેલી, વિના દર્દ સાથે પૂરું કર્યું. ત્રણ માળા કાયમ ચાલુ રાખી. મા ગાયત્રી સામે હું હરખથી માળા કરું છું. તેણે જ મને નવજીવન બક્ષ્યું છે. શાસ્ત્રીજી અને મા ગાયત્રીને લાખ લાખ વન્દન.

મા સર્વત્ર છે. દીન દુઃખિયાના મનની વાત સંભળે છે. અને ગમે તેવા સંજોગોમાં મા સહાય કરે છે.

— ભાનુબહેન ઠાકર

અનુષ્ઠાન માટે પૂ. ગુરૂદેવ કોઈ વિધિવિધાનને મદત આપતા નથી. દૈનિક ઉપાસના તેમ જ અનુષ્ઠાન વેળા પણ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિને જ પ્રધાન અને મદતની શરત લેખે છે. મા-બાળકનો સમ્બન્ધ કેળવી નિયત સમયે અને સ્થળે ખેરી માળા કરવી. શક્ય હોય તો ધૂનદીપ, અગરબત્તી ને સામે માતાજીનો ફોટો રાખવો. તે પણ ઉપલબ્ધ ન હોય તો એના વિના પણ દૈનિક ઉપાસના કે અનુષ્ઠાન થઈ શકે છે. માતા પાસે જવા માટે બાળકને કોઈ શરત ન હોય. અનુષ્ઠાન કોઈ શરતે પણ ન કરવું. માતાને પોતાના બાળકની બધી જ જરૂરિયાતોની ખબર હોય છે, તેથી યથાવકાશે એ એની પૂર્તિ કરે જ છે. તેથી જરૂર છે કેવળ પ્રેમાનુસન્ધાન સાધવાની. પરમાત્મા સાથે પ્રેમાનુસન્ધાન સાધવાથી પ્રત્યેક ઉપાસક કે મનુષ્ય નિશ્ચિત ધ્યેયની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે. પછી તે ભૌતિક હોય કે આધ્યાત્મિક. કોઈપણ શરત સાથે અનુષ્ઠાન કે ઉપાસના માત્ર કરવાથી શેઠ-નોકરના જેવો વ્યવહાર ઉદ્ભવે છે અને એમ શેઠ નોકરની કામગીરી પ્રમાણે જ એને વેતન આપે છે. લૌકિક વ્યવહારમાં પણ કોઈપણ માગણી ન કરતો નોકર શેઠની કૃપાનો અધિકારી બને છે એટલું જ નહિ, કંઈક અંશે વધુ વેતન પણ મેળવે છે. એટલે શરત સાથે કરાતી ઉપાસના સમ્પૂર્ણ શિસ્ત માગે છે, અને છતાં પરમાત્મા તે પરિપૂર્ણ કરવા બંધાતા નથી. કારણ કે દરેકને તેના સંચિત અને પ્રારબ્ધકર્મ અનુસાર જ ફળ મળે છે. બિનશરતી ઉપાસના ઉપાસકને પરમાત્માનો નિર્વાણ-નિઃસીમ પ્રેમ સંપાદન કરી આપે છે. એ જ પ્રેમાનુસન્ધાન દ્વારા પોતે પોતાના નિશ્ચિત ધ્યેયને આંખી શકે છે-શકશે એવી પોતાના ધૃષ્ટની શરણાગતિમાં સમ્પૂર્ણ વિશ્વાસ અને આત્મપ્રતીતિ પ્રત્યેક ઉપાસકને સહાયરૂપ ને કલ્યાણકારક નીવડી શકે છે એનો આ પુરાવો છે.

અવિરત જપ દ્વારા ઉપાસકમાં એક પ્રકારની શક્તિઓ ઉદ્ભવતી હોય છે ને અસ્તિત્વમાં ભળતી હોય છે. એ શક્તિઓ ઉપાસકમાં સંચિત થઈને ઉપાસકને ભૌતિક તેમ જ આધ્યાત્મિક ઉભય રીતે ગતિશીલ બનાવે છે.

Veekash Trading Corporation

Black & Galvd. Pipes & Pipe Fittings

Dealers : Gujarat Steel Tubes Ltd., Ahmedabad.

Stockists : R' BRAND PIPE FITTINGS.

1, Ravi Chambers, Gr. Floor, Near Relief Cinema, Ahmedabad-380 001

Gram : 'Veekatube'

Phone : Offi. : 26338-25737

Resi. : 440377-442647

: Associate Firm :

VEEKAS STEEL & TUBE CENTRE

Mal-Godown, MEHSANA (N. G.)

Tele. : Offi : 3092-2964 Resi. : 3495-3097

આ ધ્યાત્મિક માર્ગે પદાર્પણ કરનાર અને કરાવનાર અનેક સન્તો અને ઉપાસકોએ ધ્યાનયોગને મહત્ત્વ આપ્યું છે. યોગની ક્રિયામાં સહાયભૂત અને એવા આઠ સોપાનો સૂચવવામાં આવ્યાં છે. જેવાં કે યમ, નિયમ, પ્રાણયામ, ધ્યાન, ધારણા, સમાધિ એમ વિવિધ અંગોની છણાવટ કરવામાં આવી છે.

પ્રથમ દષ્ટિએ આ ધ્યાનયોગની પ્રક્રિયા કંઈક અટપટી અને અધરી લેખાય. અથવા સામાન્ય મનુષ્ય કે ઉપાસકે એ સિદ્ધ કરવા ઘણી બધી સન્નતા રાખવી પડે. અથવા એને માટે ઘણી બધી સમજ હોવી આવશ્યક છે. ઉપાસનાના પ્રથમ સોપાને ડગ માંડતો ઉપાસક કંઈ તરત ને તરત ધ્યાન-યોગને હાંસલ ન કરી શકે. આપણા અનેક ઋષિમુનિઓએ ધ્યાનયોગની સિદ્ધિ મેળવવા પ્રખર તપશ્ચર્યાઓ કરી છે એટલે ધ્યાનયોગ એ કંઈ સરળ ને સહજ નથી. ધ્યાનયોગની પ્રક્રિયા સિદ્ધ કરવી અત્યંત દુષ્કર અને કપરું કામ છે.

કોઈક સિદ્ધપુરુષના માર્ગદર્શન અને આશીર્વાદથી ધ્યાનયોગ કરી શકાય. અને ઘણા ઉપાસકો એ તરફ વળ્યા છે. એમાંના ઘણાને સફળતા પ્રાપ્ત થતી પણ હશે. ઘણું સારું કહેવાય. છતાં ઉપર કહ્યું તેમ ધ્યાનને માટે ઘણી બધી સન્નતા ને કાળજીની આવશ્યકતા રહે છે.

પતંજલિના યોગસૂત્રમાં ચિત્તવૃત્તિ નિરોધેત્ત કહ્યું છે. ચૈતસિક વૃત્તિઓના નિયંત્રણથી ધ્યાન કરી શકાય છે અથવા ચૈતસિક વૃત્તિઓનું નિયંત્રણ કરવાની એક પ્રક્રિયા તે ધ્યાન, એવું એનું અર્થઘટન કરી શકાય.

યુજ્ઞ ધાતુ પરથી યોગ શબ્દ ઉદ્ભવ્યો છે. યુજ્ઞ એટલે જોડાવું. એ રીતે સીધો અર્થ કરીએ તો ચિત્તને પરમાત્માના ધ્યાનમાં-ચિંતનમાં જોડવું તે.

અહીં આપણે ધ્યાનની બીજી વીગતોમાં ઊંડા ઊતરીએ નહિ. પરન્તુ પૂ. શાસ્ત્રીજીના આદેશ અને નિદર્શન અનુસાર ધ્યાન વિશેની છણાવટ કરવાને ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે.

ધ્યાન પૂ. ગુરુદેવની કાર્યપ્રણાલીનું જ એક પાસું છે. પૂ. ગુરુદેવ ધ્યાનની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ કે આસનોનું નિદર્શન કરતા નથી. એઓ ધ્યાનની અત્યંત સરળ ને સહજ પ્રક્રિયા સૂચવે છે. ધ્યાનની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ કે આસનો કેટલાક ઉપાસકોને કદાચ ન પણ સમજાય અથવા સમજાય તો તેનો અમલ કરવા સ્થળ ને સમયનો સંકોચ નડતો હોય. એટલે પૂ. ગુરુદેવ ઉપાસનાનું જે રીતે સરળ ને સહજ નિદર્શન કરી રહ્યા છે, તે જ રીતે ધ્યાનનું પણ નિદર્શન કરી રહ્યા છે.

પૂ. ગુરુદેવના પ્રત્યક્ષ સાન્નિધ્યમાં ધ્યાન આ રીતે થઈ શકે છે :

એક શાંત અને બંધ ઓરડામાં પૂ. ગુરુદેવની સન્મુખ ઉપાસકો એસે છે. મંત્ર જપે છે અને પૂ. ગુરુદેવ ઉપાસકોને માનસિક મંત્રજપ કરાવી ઉપાસકોમાં શક્તિનો સંચાર કરે છે. અને ઉપાસકો માતાજીની ઉપસ્થિતિના-હાજરીના અવનવા અનુભવો કરે છે. પૂ. ગુરુદેવના પ્રત્યક્ષ સાન્નિધ્યમાં સન્મુખ એઠેલા બંધ આંખોએ મંત્રજપ કરતા ઉપાસકોમાં ગુરુદેવ પોતે માતાજીના ધ્યાનમાં લીન બની એ શક્તિના સ્પંદનો સંક્રાંત કરે છે. એ શક્તિના સ્પંદનો દ્વારા ઉપાસક વિવિધ અનુભવો કરે છે અને નિમ્નવંદની લાગણીમાં મસ્ત બની રહે છે.

આ રીતે ધ્યાન કરતાં ઉપાસકને પોતાનું શરીર ભૂમિથી અદ્ધર થતું લાગે, તાળવામાં આહલાદક દ્રવ્ય લાગે, આખા અસ્તિત્વ પર કોઈક અદૃષ્ટ બળનો અનુભવ થાય, પૂ. ગુરુદેવના તેમ જ માતાજીના દર્શન થાય, પૂ. ગુરુદેવના મુખારવિન્દ પર તેજપુંજ દેખાય, પૂ. શાસ્ત્રીજીને રથાને માતાજી ને ફરી પાછા શાસ્ત્રીજી ને એમ શાસ્ત્રીજીનું સ્વરૂપાંતર થતું દેખાય, શાસ્ત્રીજીમાં વિવિધ દેવ-દેવીઓ દેખાય, અદૃષ્ટ-અલૌકિક અવાજો સંભળાય ને એમ પરમતત્ત્વની ચેતનાશક્તિના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સ્વરૂપે વિસ્મય અનુભવો થતા રહે છે.

પૂ. ગુરુદેવના આદેશ અને નિદર્શન અનુસાર ધ્યાન એટલે ઇષ્ટના-પરમતત્ત્વના દિવ્ય અને અલૌકિક સ્વરૂપમાં ચિત્તને-વૃત્તિઓને-સમસ્ત અસ્તિત્વને લીન કરવું અને એના સ્વરૂપનો તેમ જ એના ગુણોનો સ્વયં-પ્રત્યક્ષ અનુભવ મેળવવો અને એ રીતે ઉપાસકની મનોબોમકાને અલૌકિક-દિવ્ય, સાર્વિક શક્તિથી સીંચતા રહીને પરમાત્મા સુધી-પરમાત્માના સાક્ષાત્કાર સુધી-પહોંચવા માટે સંજ્ઞ કરવી, સામર્થ્ય બંધવું ને આત્મકલ્યાણ સાધવું. પરમતત્ત્વની ઝંખના અને ઝંખી તે ધ્યાન.

પ્રત્યેક ઉપાસક કે બિશાસુઓને પૂ. ગુરુદેવનો આદેશ છે કે રોજ યથાવકાશ શાંત, એકાંત ઓરડામાં કોઈ પણ ઇષ્ટની કે મા ગાયત્રીની છબી સન્મુખ સિદ્ધાસનમાં-ટટાર, પલાંડી વાળી, નજરને છબીમાં કેન્દ્રિત કરીને ખેસી, કેવળ દસ મિનિટ ગાયત્રી-મહામંત્રનો કે તમારા ગમે તે ઇષ્ટ મંત્રનો માનસિક લખખંદ જપ જપતાં ધ્યાન કરી શકાય છે. ઇષ્ટના દિવ્ય અને અલૌકિક સ્વરૂપનો સ્વયં અનુભવ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. મનને અપૂર્વ, અદ્ભુત અને અલૌકિક શાંતિ મળે છે. ઇષ્ટના સાન્નિધ્યનો-તેની ઉપસ્થિતિનો પણ અનુભવ મેળવી શકાય છે. એમ કરતાં કરતાં મનુષ્યની પ્રત્યેક ચિત્તવૃત્તિઓ શાંત, પવિત્ર, નિર્માળ, સાર્વિક ને શુદ્ધ બનશે. ચિત્તમાં પ્રભુમય વાતાવરણની આહલાદક અનુભૂતિ થશે. અથવા પ્રભુ જ્યાં બિરાજમાન છે કે બિરાજમાન થાય છે તે આત્માની શુદ્ધિ થશે. એ શુદ્ધ આત્મામાં પ્રભુ બિરાજશે, જે તમને આધ્યાત્મિક માર્ગે ભક્તિના ઊંડા અવગાહન કરાવી ઈશ્વરની ઝંખી કરાવશે, ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરાવશે, આત્મસાક્ષાત્કાર કરાવશે. જે કહો તે આખરે એક જ પ્રક્રિયા છે, એક જ ગન્તવ્યસ્થાન છે. એના માર્ગે લિન્ન લિન્ન છે. એ લિન્ન માર્ગેમાનો એક માર્ગ તે ધ્યાન માર્ગ છે. જ્યાંથી પરમતત્ત્વની ઝંખી થાય છે. દર્શન થાય છે. પ્રાપ્તિ થાય છે. એ ધ્યાનમાં કેવળ આનંદ, કેવળ આહલાદકતા, કેવળ પ્રસન્નતા, ચિત્તની પરમતત્ત્વમાં તન્મયતા ને તદાકારતા. એ જ ધ્યાન, એ જ યોગ-પ્રભુમિલનનો એ સુભગ યોગ-ધડી, પળ, ક્ષણ ઈશ્વરમાં તન્મયતાં અને એ તન્મયતામાંથી વહી આવતી નિગ્નનંદની મસ્તી, નિગ્નનંદની મસ્તી એટલે કે પ્રભુ મારામાં છે, મારી પાસે છે, મારી સન્મુખ છે, મારી પડખે છે, એવી આન્તર-અન્તરની અનુભૂતિ અને એમાંથી જન્મતો આનંદ, પ્રભુને માટે ઉદ્ભવતો પ્રેમ તે ધ્યાન.

ધ્યાન કરતી વેળાએ શરીર તરફ આપણું ધ્યાન ન હોવું જોઈએ. વળી ધ્યાન કરી રહ્યા છીએ એના ધ્યાનમાં પણ ન પડવું જોઈએ. અર્થાત્ ધ્યાન કરીએ છીએ - ધ્યાન કરવા ખેઠા છીએ એવી સ્ખળગતા ચિત્તમાં ન હોવી જોઈએ. સહજ ને સરળ ભાવે ચિત્તના સર્વ વ્યાપારોને - મનના બધા જ ભાવોને પરમતત્ત્વમાં કેન્દ્રિત કરવાના રહે છે.

ધ્યાન કરતી વેળા ચિત્તને પરમતત્ત્વમાં એકાગ્ર કરવાનું રહે છે. આ એકાગ્રતા સાધવા માટે અનેક ઉપાયો પૂ. ગુરુદેવે સૂચવ્યા છે. એની વીગતોમાં અત્યારે નહીં જિતરીએ. પણ ધ્યાન કરતી વેળા ચિત્તને એકાગ્ર કરવા માટે ઇષ્ટ મંત્રનો અવિરત મૌખિક કે માનસિક જપ ઉપકારક બની રહે છે.

એનાથી બાહ્ય પ્રત્યેક વિચારો દૂર થશે. પવિત્ર, સાર્વિક અને ઈશ્વરીય વિચારોનો મનમાં પ્રાદુર્ભાવ થશે. મનોનિગ્રહ વિના ધ્યાન સફળ ન થઈ શકે. પતંજલિ એ જ મતના પ્રવર્તક છે. એક જ વિચારમાં લીન થતાં ભમતું મન નિયંત્રણમાં આવશે. આ ભતની એકાગ્રતા ધ્યાનમાં આવશ્યક છે. અખિને એ બ્રુકુટિ વચ્ચે સ્થિર કરવાથી ત્યાં રહેલા આગાચક્રમાંથી દિવ્ય જ્યોતિ પ્રકટે છે અને માનવને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. નીતિમય જીવન ગુજરી આનંદી અને શાંત ચિત્તે મૌન ધારણ કરી, કરેલી ધ્યાનની સાધના ફળદાયી અને છે.

એક વિચાર, છપ્પી કે વાક્ય કે મંત્ર ઉપર મન દૃઢ થતાં-કેન્દ્રિત થતાં બાહ્ય સાંસારિક વિચારો-વેદનાઓ શમી જતાં અસીમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે. ધ્યાન એ માનસિક શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાનો સરળ, સહજ ને સાર્વિક ઉપાય છે, જે પ્રત્યેક મનુષ્યે આચરણમાં મૂકવા જેવો છે.

સાથે સાથે એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે ધ્યાન એ પરમતત્ત્વનાં દર્શન માટે છે, એની સમીપ જવા માટે છે, એનો અનુભવ કરવા માટે છે. એમાં અંગત માગણીઓને સ્થાન નથી. ભૌતિક સુખની પ્રાપ્તિ અર્થે ધ્યાન ન કરી શકાય. ધ્યાન એ અલૌકિક સુખની પ્રાપ્તિ માટે છે — દુઃખની સુખ માટે નહિ.

અહીં ધ્યાન અને એકાગ્રતાનો તફાવત સમજી લેવા જેવો છે. ધ્યાનમાં ઉપાસક અને ઉપાસ્ય વચ્ચેના ભેદનો લોપ થાય છે. અર્થાત્ ઉપાસકનું ચિત્ત પરમતત્ત્વ સાથે અનુસન્ધાન સાધે છે, એના દિવ્ય સ્વરૂપમાં લીન અને છે જ્યારે એકાગ્રતામાં ચિત્તને નિશ્ચિત વસ્તુ ઉપર-છટ્ટન છપ્પી પર કે મૂર્તિ પર કેન્દ્રિત કરવામાં આવે છે. ધ્યાનને માટે પ્રયાસ કરવાનો રહેતો નથી એ સ્વયં સદ્ છે. આપોઆપ થાય છે — જ્યારે એકાગ્રતા એ સભાન પ્રયત્ન છે અને તે કેવળ માનસિક ક્રિયા છે. ધ્યાનમાં અખિલાઈની ભાવના છે. એ એક અવસ્થા છે. ક્રિયા નથી. એકાગ્રતાથી શાંતિ પ્રાપ્ત થાય, માનસિક સ્થિરતા, સ્વસ્થતા, પવિત્રતા ને સાર્વિકતા અનુભવાય, પણ જીવનની ગુણવત્તાનું સમૂળું પરિવર્તન કરવાની તેમાં ક્ષમતા નથી. એકાગ્રતા અખિલાઈનો અનુભવ ન કરવી શકે. હા, કદાચ કહેવું હોય તો એમ કહી શકાય કે છટ્ટના સ્વરૂપમાં-મંત્રમાં ચિત્ત એકાગ્ર થતાં સ્વયં સહજભાવે જ ધ્યાન લાગી જાય છે. એટલે ધ્યાન કરનારને માટે ચિત્તની એકાગ્રતાને પ્રથમ સોપાન તરીકે ગણાવી શકાય. ધ્યાનની પૂર્વભૂમિકારૂપે એકાગ્રતાને ગણાવી શકાય.

ધ્યાન કરતી વખતે શરીર અને મન સ્વસ્થ હોવા જોઈએ. ધ્યાન બળાત્કારે થઈ શકે નહિ. એને શરીર અને મનની સર્વ વસ્તુઓ સાથે સંબંધ છે. મનને માનસિક ક્રિયાઓના નાના ક્ષેત્રમાંથી પરમ ચેતનાના વિશાળ ક્ષેત્રમાં લઈ જવાનું છે. પ્રયત્નપૂર્વક ધ્યાન ધરવું એ તો નરી આત્મવચ્ચના છે. ધ્યાનીની ચેતના વિશ્વચેતનાનો અનુભવ કરે એ ધ્યાનનું રહસ્ય છે. બહિર્મુખ ઇન્દ્રિયોને-ચૈતસિક વૃત્તિઓને આંતરમુખી બનાવી શાશ્વત સુખ પામવાનો ધ્યાનનો ઉદ્દેશ હોવો જોઈએ અથવા ધ્યાન દ્વારા ઇન્દ્રિયો અન્તર્મુખ બને છે, ભૌતિક સુખમાં રાચતી ચૈતસિક વૃત્તિઓ ઊર્ધ્વાંકરણ પામી શાશ્વતને અભિમુખ બને છે. ધ્યાનની આ ફલશ્રુતિ છે.

એકાગ્રતા એ ધ્યાન નથી. કારણ કે એમાં બીજા વિચારોનો પ્રતિકાર કરવામાં આવે છે. એ રીતે તો મનમાં ધર્ષણુ ઊભું થાય છે. મનને મુક્ત રીતે વિહરવા દો. વિચારોને મુક્ત રીતે વિચરવા દો. આપોઆપ એ શાંત થઈ જશે. ને એકાગ્રતા સધાશે. વિચારો નિયંત્રિત થશે.

ચિત્તની એકાગ્રતા સાધવી એ ધણું કપરું કાર્ય છે. ચિત્તની એકાગ્રતા કેળવવા માટે તો આપણા અનેક ઋષિમુનિઓને પણ મુશ્કેલી પડી છે. ચિત્તની એકાગ્રતા માટે સાદો સીધો ઉપાય હોય તો જે તે પદાર્થ, વસ્તુ કે કાર્ય માટેની લગની. પરમતત્ત્વમાં જેટલી લગની, જેટલો પ્રેમ તેટલી ચિત્તની એકાગ્રતા વધુ આવે. સામાન્ય લૌકિક દાખલો લઈએ તો આપણે કાર્ષણ કાર્ય પ્રેમથી કરીએ તો ચિત્ત એમાં પરોવાયેલું રહે છે. જે તે કાર્ય માટે અણગમે ઉપજે, તો એનાથી આપણે દૂર રહીએ છીએ અને ઇચ્છા છતાં તે સિદ્ધ કરી શકતા નથી. એ જ રીતે ઈશ્વરવિષયક ગમે તે નામસ્મરણ, જપ કે ગમે તે વિધિવિધાન કે કાર્યમાં જેટલી દિલચસ્પી તેટલું ચિત્ત તેમાં વધુ પરોવાયેલું રહે.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના છઠ્ઠા આખા અધ્યાયમાં ધ્યાન તેમ જ એકાગ્રતાની છણાવટ કરવામાં આવી છે.

અર્જુન કૃષ્ણ ભગવાનને કહે છે કે,

चञ्चलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद् दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥ (૬-૩૫)

હે કૃષ્ણ, મન ચંચળ, વડોવી નાખે તેવું, બળવાન અને દૃઢ છે. હું તેને વશ કરવું વાયુ (રોકવા) સમાન અત્યંત દુષ્કર માનું છું.

ત્યારે કૃષ્ણ ભગવાન કહે છે :

असंशयं महाबाहु मनो दुर्निग्रहं चलम् ।

अभ्यासेन तु कौन्तेय वैराग्येण च गृह्यते ॥ (૬-૩૬)

હે મહાબાહુ! મન ચંચળ અને વશ કરવું કઠણ છે એમાં સંશય નથી, પણ હે કૌન્તેય, અભ્યાસ અને વૈરાગ્યથી તે વશ કરી શકાય છે.

અભ્યાસ એટલે વારંવારનો પ્રયત્ન.

વૈરાગ્ય એટલે ભૌતિક સુખ પ્રત્યેના આકર્ષણનો કે આસક્તિનો અભાવ.

અભ્યાસ એટલે કે પ્રયત્નથી મન વશ થાય, પણ મન કાયમ એ અવસ્થામાં એટલે કે વશમાં રહે તે માટે વૈરાગ્ય આવશ્યક છે. અભ્યાસ અથવા પ્રયત્ન એ બાહ્ય ક્રિયા છે. વૈરાગ્ય આંતરિક સંધન છે. એટલે કે ભૌતિક રીતે મન જ્યારે અનાસક્ત અનપેક્ષિત અને ત્યારે ચિત્તની સ્થિરતા, સ્વસ્થતા સધાય છે, શાંતિ મળે છે અને એમાંથી ધ્યાન ઉદ્ભવે છે. નિષ્કુળાનંદ કહે છે :

त्याग न टके रे वैराग्य विना, करीये कैटि उपाय ७.

ચમક દેખીને લોહ ગળે, ઇન્દ્રિય વિષય સંભોગ ७.

અણુલેટ્ટે રે અભાવ છે, લેટ્ટે લોગવટો લોગ ७.

જેવું મન સંયમિત થયું છે તેને આવા અભ્યાસ અને વૈરાગ્યથી યોગ સિદ્ધ થાય છે.

દસમા શ્લોકમાં ભગવાન એ જ વાત કહે છે :

योगी युञ्जित सततमात्मानं रहति स्थितः ।

एकाकी यतचित्तात्मा निराशीर परिग्रहः ॥ (૬-૧૦)

યોગી એકાંતમાં એકલો રહીને, મન અને ઇન્દ્રિયોને વશ કરીને, આશ્ચર્યદિત અને પરિચય વિનાનો બની હૃદયે આત્માને (પરમાત્મામાં) જોડે.

ધ્યાન કરવા માટે કેવી જગ્યા હોવી જોઈએ અને કેવી રીતે એસવું જોઈએ તેનું વર્ણન ૧૧ થી ૧૪ શ્લોકોમાં આપ્યું છે :

શુચૌ દેશે પ્રતિષ્ઠાપ્ય સ્થિરમાસનમાત્મનઃ ।
નાત્યુચ્છ્રિતં નાતિનીચં ચલાજિન કુશોત્તરમ્ ॥ (૬-૧૧)
તત્રૈકાગ્રં મનઃ કૃત્વા યતચિત્તેન્દ્રિયક્રિયઃ ।
ઉપવિદ્યાસને યુઙ્જ્યાદ્યોગમાત્મવિશુદ્ધયે ॥ (૬-૧૨)

પવિત્ર સ્થાનમાં દર્ભ, મૃગયર્મ અને રેશમી વસ્ત્ર એક ઉપર એક પિંજાવી પોતાનું આસન બહુ ઊંચું નહિ કે બહુ નીચું નહિ એમ સ્થિર રીતે સ્થાપીને ત્યાં (આસન ઉપર) એસી મનને એકાગ્ર કરી ચિત્ત અને ઇન્દ્રિયોને વશ કરી આત્મશુદ્ધિ સારું યોગનો અભ્યાસ કરે.

સમં કાયશિરોગ્રીશં ધારયન્નચલં સ્થિરઃ ।
સંપ્રેક્ષ્ય નાસિકાગ્રં સ્વં દિશઃશ્ચાન-વલોકયન્ ॥ (૬-૧૩)
પ્રશાન્તાત્મા વિગતમીશ્રંહ્યચારિવ્રતે સ્થિતઃ ।
મન સંયમ્ય મચ્ચિત્તો યુક્ત આસીત મત્પરઃ ॥ (૬-૧૪)

શરીર, મસ્તક અને ડોક સીધાં અને અચલ રાખી, સ્થિર થઈ, પોતાના નાકની અણી ઉપર દષ્ટિ રાખી, (ખીજ) દિશાઓમાં ન જોતાં, પ્રહાર્યારીવ્રતમાં રહી, લયરહિત બની, શાંત અંતઃકરણ-વાળા થઈ મનને વશ કરી મારામાં ચિત્ત અર્પી યોગી મત્પરમણ્ય બને.

અભ્યાસના અંત ભાગમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને બહુ સરસ વાત કહી છે, જે પ્રત્યેક મનુષ્યના-ઉપાસકના હૃદયમાં સોંસરવી ઊતરી જાય તેવી છે. ભગવાને કહ્યું છે :

પ્રયત્નાદ્યત્મનસ્તુ યોગી સંશુદ્ધકલિલિષ્ઠઃ ।
અનેક જન્મ સંસિદ્ધસ્તતો યાતિ પરાં ગતિમ્ ॥ (૬-૪૨)

ખંતપૂર્વક પ્રયત્ન કરતો યોગી પાપમાંથી પવિત્ર બની અનેક જન્મ પછી સિદ્ધ થઈ પરમ ગતિને પામે છે.

તપસ્વિભ્યોઽધિકો યોગી જ્ઞાનિભ્યોઽપિ મતોઽધિકઃ ।
કર્મિભ્યઃશ્ચાધિકો યોગી તસ્માદ્યોગી ભવાર્જુન ॥

તપસ્વી કરતાં યોગી અધિક છે. જ્ઞાની કરતાં પણ તે અધિક મનાયો છે. તેમ જ કર્મકાંડી કરતાં તે અધિક છે. માટે હે અર્જુન! તું યોગી થા.

યોગીનામપિ સર્વેષાં મદગતેનાન્તરાત્મના ।
શ્રદ્ધાવાન્મજ્જતે યો માં સ મે યુક્તમો મતઃ ॥ (૬-૪૭)

બધા યોગીઓમાં પણ મારામાં અન્તરાત્મા પરાવી અને શ્રદ્ધાપૂર્વક ભજે છે તેને હું સર્વશ્રેષ્ઠ યોગી માનું છું.

અહીં કેટલીક વાતો ધ્યાનમાં રાખવાની છે. મનુષ્ય પોતાના પૂર્વભવનાં સંચિત્ પુણ્યકર્મો અનુસાર જ ભક્તિમાર્ગે આગળ વધી શકે છે. ધણાની ફરિયાદ હોય છે કે અમને ધ્યાન લાગતું નથી. ચિત્ત

એકામ થતું નથી અને કંઈ દેખાતું નથી. ઉપાસકને દર્શનની તીવ્ર અપેક્ષા રહે એ સારી વાત છે, પરંતુ ઉપાસનાના પ્રથમ સોપાને ડગ માડતાં જ કંઈ ઉપાસક અનુભવ મેળવવાનો અધિકારી બની શકતો નથી. અહીં એનાં કર્મો અનુસાર ભક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે. જો કંઈ ઉપાસકે પૂર્વભવમાં પચાસ ટકા જેટલી ભક્તિ કરી હોય, એનું ફળ મેળવ્યું હોય, તો આ ભવમાં એણે એકાવનથી આરંભ કરવાનો રહે છે. અથવા તો એકાવનથી એની ભક્તિ આરંભાય છે. અર્થાત્ એને ઈશ્વરીયકૃપાનો ત્વરિત અનુભવ થાય છે, પરંતુ જો મનુષ્યે-ઉપાસકે પૂર્વભવમાં ઈશ્વરીય શક્તિનો સ્વીકાર જ ન કર્યો હોય, એની શરણાગતિ પણ સ્વીકારી ન હોય, તો પછી એણે એકઠે એકથી જ આરંભ કરવાનો રહે છે.

દા. ત., એક શિક્ષકે વિદ્યાર્થીને પાંચ દાખલા ગણવા આપ્યા છે. એણે જો દાખલા ગઈ કાલે પૂરા કર્યા હોય, તો આજે એણે બીજા ત્રણ દાખલા ગણવાના રહે છે. જો વિદ્યાર્થી પાંચેપાંચ દાખલા એકી સાથે ગણી નાખે, તો તે તેની બુદ્ધિશક્તિની તીવ્રતા-કુશાગ્રતા બતાવે છે. એનો પ્રખર અભ્યાસ દર્શાવે છે. અભ્યાસ દ્વારા એણે એટલી હેશિયારી પ્રાપ્ત કરી છે, કે જેને લીધે તે પાંચ દાખલા ત્વરિત એકી સાથે ગણી નાખે છે.

બીજો દાખલો લઈએ.

તમારે એક વિષય પર નિબંધ લખવાનો છે. એટલે સૌ પ્રથમ તો તમારે એ વિષય પર વિચાર-મનન કરીને એના મુદ્દા તૈયાર કરવા પડે છે. પછી એ મુદ્દાને દાખલા-દલીલ સહિત તાર્કિક ચર્ચા કરીને-જેવો વિષય તેવી ચર્ચા-વિશ્લેષણથી રજૂઆત કરવી પડે છે. લખવું પડે છે. જો તમારા હૃદયમાં આખા ય નિબંધના વિચારો સુરપટ છે, અને તમે અડધો નિબંધ ગઈ કાલે તૈયાર કરી દીધો છે, તો આજે તમારે આગળ અડધો નિબંધ પૂરો કરવાનો રહે છે. તમારા મનમાં નિબંધના મુદ્દા સ્પષ્ટ હોય તો નિબંધ જલ્દીથી પૂરો કરી શકાય છે. એને અંગે પ્રથમથી જ વિચાર કરવાનો બાકી હોય, તો નિબંધ લખતાં વાર લાગે છે.

આધ્યાત્મિક માર્ગે પણ આવું જ છે. તમારી જેવી શ્રદ્ધા, શરણાગતિ અને પરમાત્મા માટેની ભક્તિ એટલો ત્વરિત અનુભવ થાય. એટલી એકાગ્રતા વહેલી આવે, ધ્યાન લાગે, દર્શન થાય વગેરે વગેરે. આધ્યાત્મિકતાના પ્રથમ સોપાને ડગ માડતાં ઉપાસકે તો સૌ પ્રથમ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિના એકઠાને ધૂંટવાનો રહે છે. એ રીતે પ્રયત્ન કરતાં કરતાં આગળ વધાય છે, તે પરમતત્ત્વના સાક્ષાત્કાર સુધી પહોંચી શકાય છે.

કેવળ ધ્યાનયોગને લક્ષમાં રાખીને વિચારીએ તો એ આધ્યાત્મિકતાની કંઈક ઉચ્ચાવસ્થાની પ્રક્રિયા છે, જે કંઈક અટપટી છે તે બહુજન સમાજને માટે કંઈક દુષ્કર, અક્ષણ-અગમ્ય કહેવાય. લેખની શરૂઆતમાં એનો ઉલ્લેખ કર્યો છે એટલે એની વીગતોમાં આપણે જાંડા નહિ જતરીએ, પણ એક વાત સ્પષ્ટ લાગે છે કે કોઈપણ બાબતમાં કમબંધ આગળ વધી શકાય. તે જ રીતે આધ્યાત્મિકતામાં પણ એક પછી એક સોપાન ચઢતાં ચઢતાં આગળ વધી શકાય, તેની ઉચ્ચાવસ્થાએ પહોંચી શકાય. એટલે આધ્યાત્મિક માર્ગે પદાર્પણ કરવા માટે શ્રદ્ધા અને શરણાગતિના આવિર્ભાવને પ્રથમ સોપાન ગણીને, એના આવિર્ભાવથી નામરમરણ, ભજન-કીર્તન કરતાં કરતાં નિયમિત જપ અને અનુષ્ઠાન કરતાં કરતાં કંઈક ઈશ્વરમાં તદ્દતીનતા અનુભવ્યા પછી, રસ ભગૃત થયા પછી જો ઉપાસક ધ્યાનયોગ તરફ વળે, તો લાગે છે કે કદાચ એમાંથી સુખદ ને અસૌકીક અનુભવનો વિશેષ અધિકારી બની શકે.

ભૌતિક સુખની અપેક્ષા રાખનાર કે કેવળ આધ્યાત્મિક સુખ ઇચ્છનાર-ઈશ્વરભક્તિ કરવા ઇચ્છનાર પ્રત્યેક મુમુક્ષુને પણ પૂ. શ્રી શાસ્ત્રીજી કોઈપણ પ્રકારના વિધિવિધાનમાં પડ્યા વિના સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિપૂર્વક, મા-બાળકનો સમ્બન્ધ સ્થાપી કેવળ ગાયત્રી-મહામંત્રનો જપ કરવા સૂચવે છે. એમણે સ્વયં કેવળ ગાયત્રી-મંત્રના જપ દ્વારા સાક્ષાત્કાર મેળવ્યો છે. એટલે આધ્યાત્મિકતાના અભીપ્સુને પણ એઓ કેવળ મંત્રજપ કરવા જ સૂચવે છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ઇટ્ટા અધ્યાયના છેલ્લા શ્લોકમાં કહ્યું જ છે ને કે,

મારામાં અન્તરાત્મા પરોવીને મને શ્રદ્ધાપૂર્વક ભજે છે તેને હું સર્વશ્રેષ્ઠ યોગી માનું છું.

એટલે અહીં પાછી કેવળ ભક્તિની-સહજ ભક્તિની-નિરંતર ભક્તિની, ચિત્તને પરમાત્મામાં જ પરોવીને રહેવાની વાત પર ભાર મૂકાય છે. પરમાત્મામાં જેનું ચિત્ત જોડાયેલું છે, એનામાં જેનું ચિત્ત તલ્લીન, તદ્દકાર બની ગયું છે, જ્યાં ભક્ત અને ભગવાનનો અદ્વૈત સંધાયો છે, ભગવાન ને ભક્તનું એકત્ય સંધાયું છે, બંને અભિન્ન બની ગયા છે, એ જ શ્રેષ્ઠ યોગ, એ જ શ્રેષ્ઠ યોગી. લેખની શરૂઆતમાં આપણે 'યુજ્ઞ' ધાતુ પરથી જોડાવું એટલે પરમાત્મામાં ચિત્તને જોડવું એ યોગની સરળ વ્યાખ્યા-એનો શબ્દાર્થ-એનો ભાવાર્થ જે ગણો તે. તારવ્યું એટલે ધ્યાનની વિભાવનાની છણાવટ અને એના ઉદ્દેશને-લક્ષ્યને-ધ્યેયને સમીકરણમાં મૂકીએ તો જવાબમાં ઉપાસક ને ઉપાસ્યનો અભેદ, ભગવાન ને ભક્તનું એકત્ય એ જ આવે. કેવળ ભક્તિપરાયણ ચિત્ત અને એ ચિત્તે પરમાત્મા સાથે સાધેલું અનુસન્ધાન-ચૈત્સિક અનુસન્ધાન. ચિત્તની ભક્તિમયતા એ શ્રેષ્ઠ યોગ. ભક્તિપરાયણ ભક્ત તે શ્રેષ્ઠ યોગી.

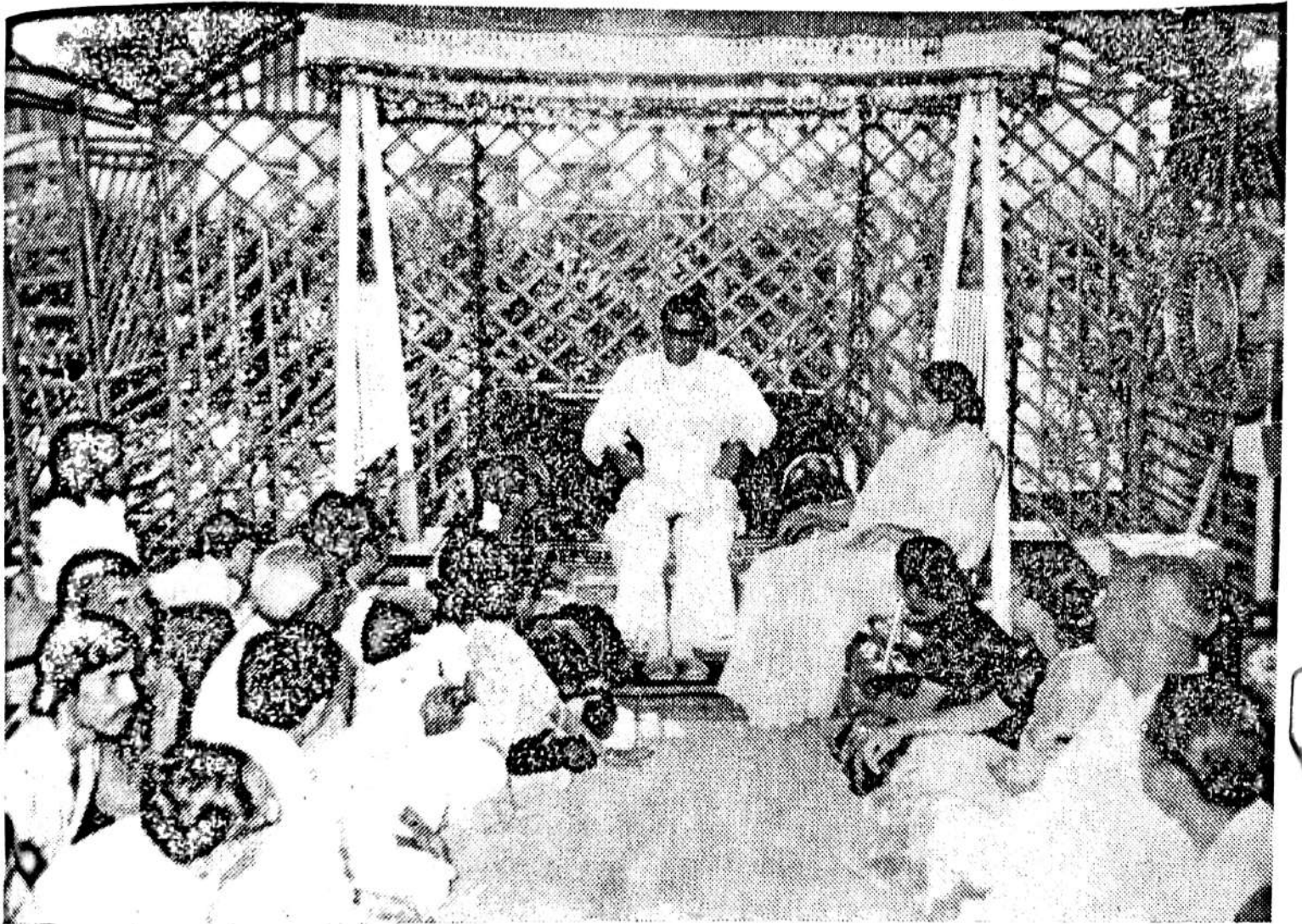
એવી જ સહજ ભક્તિને જીવનનું ધ્યેય બનાવી ગાયત્રી-ઉપાસના આદરનાર પૂ. શાસ્ત્રીજીએ મા ગાયત્રીનો જે સાક્ષાત્કાર મેળવ્યો છે તે આ જ હકીકતને અનુમોદન આપે છે, અનુરોધ કરે છે. આવા જ ભક્તિમય યોગનું નિદર્શન કરે છે, એટલે માતાજીનો આવો સાક્ષાત્કાર પામેલ પૂ. ગુરુદેવ શ્રી શાસ્ત્રીજી એક મહાન યોગી છે. તે આપોઆપ જ સિદ્ધ થઈ ગય છે.

પૂ. ગુરુદેવે પોતાની ઉપાસનામાં જે અનુભવ્યું, જે પ્રાપ્ત કર્યું તે જ તેઓ સ્વયં જગતને ધરી રહ્યા છે. સ્વાનુભવનો એક પ્રખર ખ્યાલ, નક્કર વાસ્તવિકતા ઉપાસકો સમક્ષ ધરી રહ્યા છે. એમની કાર્યપ્રણાલીથી ભારત અને પરદેશનાં શહેરો પણ હવે સુપરિચિત થઈ ચૂક્યાં છે. વિશ્વ જ્યારે ભૌતિકતા તરફ દોટ મૂકી રહ્યું છે, યંત્રયુગની વધતી સવલતો અને જરૂરિયાતોની વચ્ચે માનવી અશાંતિની ભીંસમાં ભીંસાઈ રહ્યો છે ત્યારે ઈશ્વરશરણું જ એક માત્ર માનસિક શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાનો એક માત્ર આખરી અને અમોઘ ઉપાય છે એનું નિદર્શન કરી રહ્યા છે.

ધ્યાનના અભીપ્સુ ઉપાસકો-જિજ્ઞાસુઓ, કેવળ આધ્યાત્મિક સુખ, ઈશ્વરશક્તિનો અનુભવ મેળવવાની ઇચ્છા રાખનાર, ઈશ્વરદર્શનની ખેવના રાખનાર, જીવનની જંગલને પળોજણોમાંથી રાહત કે મુક્તિ મેળવવા ઇચ્છનાર ગમે તે મનુષ્ય કે ઉપાસક જ્ઞાતિ જાતિ-ધર્મ કે સમ્પ્રદાયના કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ વિના પૂ. શ્રી. શાસ્ત્રીજી પ્રેરિત ધ્યાનની પ્રણાલીને અનુસરે તો યંત્રયુગમાં જીવતા માનવીને જ્યાં સમય અને સ્થળનો અભાવ નડતો હોય, ધ્યાનની વિભિન્ન પ્રક્રિયાઓ સમજાતી ન હોય, કે એને આચરણમાં મૂકતાં કેઈકે ભીતિ લાગતી હોય, સમજવા છતાં એના અમલમાં અસામર્થ્ય જણાવું હોય તો ધ્યાનની આ સરળ પ્રણાલીનું પૂ. શ્રી. ગુરુદેવનું નિદર્શન વધુ ઉપકારક અને પ્રેરક નીવડશે એવી શ્રદ્ધા છે.

પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની યજ્ઞોમાં ✓

‘નિલોપા’ આધ્યાત્મિક કેન્દ્ર પર પૂ. ગુરુદેવનો કાર્યયજ્ઞ ચાલે છે. આત્મિ-વ્યાધિ-ઉપાધિનું એ નિવારણ કેન્દ્ર છે. આધ્યાત્મિક શક્તિ સ્ફૂરણાનું ઝરણું ત્યાંથી સતત વહેતું રહે છે. આત્મિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી સંત્રસ્ત કંઈ કેટલાએ આત્માઓ આ આધ્યાત્મિક કેન્દ્રમાં આવી પૂ. ગુરુદેવના કાર્યયજ્ઞનો લાભ લે છે. શાંતિ અને ગંભીર મહાસાગર સમા પૂ. ગુરુદેવની પાસે આવી હૈયાનો ઊભરો ઠાલવી, માર્ગદર્શન મેળવે છે, હજારો અનુભવે છે, જીવન જીવવાની આશા વરતાય છે. અને આપ્તજનની હાંફ મેળવી જીવનમાં આગળ વધે છે.

પૂજ્યશ્રી પાસે રજૂ થતાં લોકજીવનના અમુક પ્રસંગો આપને પણ પ્રેરણાપ્રદ નિવડશે એવી આશાએ અત્રે પ્રસ્તુત કરું છું.

આધ્યાત્મિક કેડી, જુલાઈ, '૮૨]

પૂ. ગુરુદેવે કહ્યું, “એક દિવસ એક જુવાન શિક્ષિત દંપતી ‘નિલોપા’ પર મારી મુલાકાતે આવ્યા હતા. સાથે ૧૩ વર્ષનો તેમનો બાળો હતો. બેનની હરિયાદ હતી કે ‘અન્ય હરી પાછો ગર્ભકાલે સાયકલ લઈને જતો રહ્યો હતો. ઘેર સાંજે ઘરે પાછો આવ્યો. તેની નાની બેનને સાચવવા અને બચાવવા માટે કહ્યું હતું તેમાં ચીડાઈને ઘરેથી કબ્બા વગર જતો રહ્યો હતો. આપ એને આશીર્વાદ આપો કે તેનું મગજ શાંત થાય.”

આજથી લગભગ એક મહિના પહેલાં આ બેન રડતા રડતા મારી પાસે આવ્યા હતા ત્યારે તેમને અજ્ય ૮-૧૦ દિવસથી ધરમથી કબ્બા વગર જતો રહ્યો હતો. ધણી બધી તપાસ કરાવી પરંતુ કોઈ પત્તો લાગતો ન હતો. તેને બચવા માટે માઆપે ઠપકો આપ્યો હતો. આખો વખત પીકચર જેવા, રેડિયો સાંભળવો અને રમવું. ઘરે બેસી બચવાનું તો નામ જ લેતો નહીં. બેનનું માતૃહૃદય વ્યથિત હતું.

ત્યારે મેં કહ્યું હતું કે “અજ્ય અમદાવાદમાં છે અને ૧૦ દિવસમાં મળી જશે. આવી જન્ય એટલે મારી પાસે લઈ આવજો.” ૧૦ દિવસ પછી અજ્ય આવી ગયો. અજ્યને મેં પૂછ્યું કે બેટા ક્યાં ગયો હતો ?

અજ્ય કહે “ધરમથી રિસાઈને નીકળ્યો અને રસ્તામાં જતાં એક લોજમાં “નોકરો જોઈ એ છે.” જાહેરખખરનું પાટિયું વાંચી અંદર બેનેજરને મળ્યો અને મહિને ૪૦ રૂપિયાના પગારે નોકરીએ રહ્યો. લોજમાં બધું જ કામ કરવાનું. વાસણ સાફ કરવાનાં, ટેબલ સાફ કરવાના, જમવાનું પીરસવાનું અને બેનેજર જે કંઈ કામ સૂચવે તે બધું જ કરવાનું. સવારે ચા-નારતો અને બે ટાઈમ જમવાનું આપે. રાતે અગાશી પર બધા સાથે સૂઈ જવાનું અને સવારે નળ નીચે ઠંડા પાણીએ નહાવાનું.”

આ જ લોજમાં એક દિવસ તેના મામા જમવા ગયા હતા. અનાયાસે અજ્ય મામાના ટેબલ પર થાળી-વાડકી મૂકવા માટે આવ્યો. મામાએ તરત જ અજ્યને ઝોળખી લીધો. ગાલ પર બે તમાચા ફટકારી, પગાર પછુ લેવા રોકાયા વગર અજ્યને ઘરે લઈ આવ્યા અને બીજે દિવસે મારી પાસે લઈ આવ્યા.

મેં અજ્યને પાસે બેસાડી માથે હાથ મૂકી ગાયત્રી મંત્રજાપની એક માળા કરવા અને જીવનજી એક ચમચી સવારસાંજ પીવા માટે આપ્યું અને જણાવ્યું કે “ક્યારે પણ ગુસ્સો આવે કે ધરથી નાસ્તી જવાની ઇચ્છા થાય તો મારી પાસે આવી જજો, ગાયત્રી મંત્રજાપનું રટણ કરજો, ગુસ્સો શમી જશે.”

આજની યુવાપેઢીમાં સહનશીલતાનો છાટો પણ જોવા મળતો નથી. બાળકોને-યુવાનોને સાચું માર્ગદર્શન આપનાર, સાચો રાહ ચીંધનાર કોઈ નથી. સીનેમા-પીકચર, ફિલ્મી ગીતો, કલબો વિગેરે આધુનિક ગણ્યતા મોજશોખના માર્ગે યુવાપેઢીનું માનસ વિકૃત કરી નાખ્યું છે. પાશ્ચાત્ય રહેણી-કરણી, ખાણી-પીણીનું આધણું અનુકરણ આપણા બાળમાનસ અને યુવાપેઢીને અધોગતિને પથે દોરી રહ્યું છે.

આવા કુમળા બાળકો, યુવાનોને વિશ્વાસમાં લઈ સાચો રાહ ચીંધનાર પથદર્શકની આવશ્યકતા છે. માઆપે અને વડીલોએ નીતિમતાનું જીવન જીવવું, ધરમાં આધ્યાત્મિક વાતાવરણ જમાવવું અને બાળકોને વિશ્વાસમાં લઈ તેઓના પ્રશ્નોને સમજવા, સુલઝાવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈ એ. દરેક માઆપને આટલો જ નિયમ ધરમાં કેળવે કે બાળક બચવાનું શરૂ કરે તે પહેલાં તેને દરરોજ ત્રિપદા માયત્રી મંત્ર બોલતા શીખવવું. પછી ગાયત્રી મંત્રની માળા કરવાનો નિયમ કરવો. જમતાં પહેલાં ઇષ્ટદેવ કે મા માયત્રીનું સ્મરણ કરવું. સૂતાં પહેલાં ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કે સામૂહિક પ્રાર્થના કરીને સૂઈ જવું. જે

આટલો જ નિયમ કેળવવામાં આવે તો આપણા ધણા બધા સામાજિક અને કૌટુંબિક પ્રશ્નો આપણે ટાળી શકીશું.

*

*

*

૨૫-૩૦ વર્ષનાં એક યુવાન દંપતી તેમનો કમ આવતાં રમમાં પ્રવેશ્યાં. બંને બિલકુલ ખુશ-મિલનમાં હતાં. આવવાનું કારણ પૂછ્યું. એન કહે “અમારે છૂટાછેડા લેવા છે.” ક્ષણભર તો હું આશ્ચર્યથી આ દંપતિ સામે જોઈ જ રહ્યો. “આપ સંમતિ આપો અને આશીર્વાદ આપો કે અમે શાંતિથી છૂટા પડીએ.”

ભદ્ર કુટુંબના આ બે યુવાનો બિંદગીને કઈ રીતે જીવવા માગે છે તેનો તાગ મેળવવા મેં પૂછ્યું, “શું કારણ છે આપને છૂટા થવાનું? આપનાં બાળકોનું શું? કેટલાં વર્ષ ચર્ચા લમજીવનનાં? છૂટા પડ્યા પછીનો આપનો શું પ્લાન છે?”

બહુ જ સહજ રીતે કશી પણ ગ્લાનિ દાખવ્યા વગર બહેને કહ્યું કે “અમારે બંનેને ફેન્ડ છે. તેમને ગર્લફ્રેન્ડ છે અને મારે બોયફ્રેન્ડ છે. આ બાબતમાં અમારે થોડી ચડમડ થઈ જાય છે. જો કે અમે એકબીજાને પ્રેમ પણ એટલો જ કરીએ છીએ. અમારે બે બાળકો છે. ૮ વર્ષનો બાબો અને ૬ વર્ષની બેબી. અમે બંનેએ એક એક બાળક વહેંચી લેવાનું નક્કી કર્યું છે.

અમે છૂટાછેડા લઈ હું મારા ફેન્ડ સાથે અને દિલીપ તેની ફેન્ડ સાથે જોડાવા માંગે છે. આપ આશીર્વાદ આપો કે અમે શાંતિથી છૂટા પડીએ અને અમારા નવા જીવનમાં સુખી થઈએ.”

શાંતિથી તેઓની વાત સાંભળી અને ૧૫ દિવસ પછી મને ફરીથી મળવા માટે જણાવ્યું અને ત્યારે મારું મંતવ્ય જણાવીશ તેમ જણાવ્યું. તે દરમિયાન બંનેએ જીવનજીવન એક ચમચી સવારે અને સાંજે પીવું અને ગાયત્રીમંત્રની ૩ માળા નિયમિત કરવા જણાવ્યું.

૧૫ દિવસ પછી ફરીથી આ દંપતી મને મળવા આવ્યાં. હું કંઈ પણ પૂછું તે પહેલાં જ બંને બોલી ઉઠ્યાં, “અમારે હવે છૂટાછેડા લેવાં નથી. અમે સાથે રહી સુખેથી પવિત્ર જીવન વિતાવીશું. અમારાં બાળકોમાં સંસ્કારનું સિંચન કરીશું. આપશ્રી અમને આશીર્વાદ આપો કે અમારામાં સહનશીલતા ફળવાય.”

મેં કહ્યું, આમ એકાએક કેવી રીતે વિચાર બદલાઈ ગયો? દીલીપભાઈ કહે, “ગુરુદેવ, આપની સૂચના મુજબ અમે નિયમિત જીવનજીવન લેવાનું અને ગાયત્રી મંત્રજપ કરવાનું ચાલુ કર્યું. ત્રીજે દિવસે જ દક્ષાએ મને કહ્યું કે આપણે બિંદગીભર સાથે રહીશું. આપણે છૂટા પડવું નથી. અમારા માનસમાં મંત્રજપના ત્રીજા જ દિવસથી પરિવર્તન આવી ગયું છે. આપને અમારા લાખ લાખ વંદન.” આટલું બોલી બંને જણાં હર્ષાશ્રુ વહાવી હળવાશ અનુભવવા લાગ્યાં અને હું માને મનોમન વંદી રહ્યો.

આધુનિક સમાજજીવનમાંથી સંસ્કાર, માનમર્યાદા, લમજીવનનાં મૂલ્યો વિગેરે લોપ થતાં જાય છે. આજની યુવાપેઢી પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિની મોહજાળમાં ફસાતી જાય છે. આવેશમાં આવેલાં આ દંપતીને જો ગુરુદેવ સમક્ષ હૈયા ઠાલવી માર્ગદર્શન મેળવવાનું ન મળ્યું હોત તો.....? હ વ્યક્તિઓનાં જીવન કથળી જત-મે બાળકો, પતિપત્ની અને બે મિત્રો. અને સમાજનું નૈતિક અધઃપતન થાત તે વધારામાં.

આધ્યાત્મિક કેડી : પુરશ્ચરાણના બીતરમાં

૨. મંત્રજપ વેળાનો ગભરાટ

- * ગાયત્રી-મંત્રની આરાધના દ્વારા માનવીના કૃત્સિત્ સંસ્કારોનું નિર્ગમન અને આંતરિક ઊધ્વીકરણ.
- * અગોચર વાણી : 'તારું સમગ્ર દુઃખ મને સોંપી દે, નિશ્ચિંત થા, નિર્ભય બન'.

આ મ મંત્રજપમાં કંઈક ગતિ આવી. થોડીક સ્વસ્થતા પણ પ્રાપ્ત થઈ. પણ અનુદાન કે પુરશ્ચરણ કરતાં ઘણી વિપમતાઓનો સામનો કરવો પડે છે. મહત્વની વાત એ છે કે માનવીમાં સત્-અસત્, દૈવી-આસુરી એમ બે તત્ત્વોનો સમાવેશ થાય છે. તેથી કોઈપણ પ્રકારનું સત્કાર્ય કરતી વેળા પેલું અસત્ તત્ત્વ પોતાનું જોર જમાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે તે માનવીને એના સત્કાર્યના આચરણમાં અડચણ ઊભી કરે છે, વિદન નાખે છે તે સત્ તત્ત્વને દબાવી દેવાનો પ્રયાસ કરે છે.

ગાયત્રી-મંત્ર બુદ્ધિનો મંત્ર છે. એની આરાધના દ્વારા માનવીનું સાર્વિક આંતરિક ઊધ્વીકરણ સધાય છે તેથી એ ઊધ્વીકરણ થતાં પહેલાં માનવચિત્તની શુદ્ધિ થવી આવશ્યક ને અનિવાર્ય છે. એ શુદ્ધિ અર્થે માનવીના અનેક પ્રકારના કૃત્સિત્ સંસ્કારોનું વિરેચન થવું ઘટે. એ કૃત્સિત્ સંસ્કારોનું નિર્ગમન કોઈપણ રીતે થાય. એના પરિણામ રૂપે, ગાયત્રી-મંત્રજપ વેળા અનેક કટુ, દુઃખદ ને ત્રાસજનક અનુભવો થાય એ સ્વાભાવિક છે.

જેમ પ્રજાતના પ્રાગટ્ય પૂર્વે રાત્રી વધુ કાળી અને, સુષ્ણનો સૂરજ ઊગતાં પહેલાં દુઃખોનો પાર ન રહે, દીવો ઓલવાવાના સમયે એની જ્યોત વધુ પ્રજ્વલિત અને એમ કૃત્સિત્ સંસ્કારોના નિર્ગમન-કાળમાં પણ એ પોતાનું જોર વધુ ને વધુ જમાવવાનો પ્રયત્ન કરતા હોય છે.

હજીયે ચંપકભાઈ ને એ દુઃખદાયક અનુભવો ઓછા નહોતા થતા. મંત્રજપ વેળાના ગભરાટનો અનુભવ વર્ષવર્ષ ચંપકભાઈ કહે છે :

'મંત્રજપ વેળા મારી આસપાસ બચંકર વાતાવરણ જમી જતું. સમ્પૂર્ણ અંધકાર વ્યાપી જતો. આવનાર કોઈક અનિષ્ટ ઘટનાના ઓળાઓ લાંબાયા કરતા ને ચિત્તમાં એક પ્રકારની બીતિ રહ્યા કરતી. મારી પાછળ જાણે કોઈ કુઠાડી લઈ ને મને મારવાની તૈયારી કરી રહ્યું હોય એવું લાગતું. હું ગભરાઈ જતો. આખા શરીરમાં ભયની ધુમ્મરી વ્યાપી જતી. કોઈક મુશ્કેલી આવી પડશે તો હું શું કરીશ? મારું શું થશે? એમ સતત વ્યગ્ર ને ચિંતિત રહ્યા કરતો. આ ઉદ્દિગ્ધતા ઘણા દિવસો સુધી દૂર થઈ નહિ. પૂ. શાસ્ત્રીજી સમક્ષ અમે એની અવારનવાર રજૂઆત કરતા હતા. શાસ્ત્રીજી એકચિત્ત, અંધ આંખોએ અમારી વાતો સાંભળતા. અમારી હકીકત પૂરી કરીએ એટલે આંખો ખોલી, સ્મિત કરી, મા ગાયત્રી તરફ એક દષ્ટિપાત કરી કહેતા : 'ચંપકભાઈ, ગભરાયા વિના જપ ચાલુ રાખો. ડરશો નહિ.' એમનાં નેત્રોમાંથી અનુકંપા ને આશીર્વાદની વર્ષા થતી, ને અમારા હૈયાને આરપાર વીધીને અમને આંદોલિત કરી જતી. વળી પૂ. શાસ્ત્રીજી તરફથી અવારનવાર સૂચનો ને માર્ગદર્શન પણ પ્રાપ્ત થતાં રહેતાં. ઘણા સમય

પર્થત આમ ને આમ આઠ્યા કર્યું. ઘણી વખત એ કપરાકાળમાં પૂ. શાસ્ત્રીજીનું માર્ગદર્શન ને આશીર્વાદ મેળવ્યા પછી, મને જાણે કોઈ અદૃષ્ટપણે હિંમત આપતાં કહેતું હોય એવો ભાસ થતો. કોઈક અગોચર અવાજ સંભળાતો : 'તું જરા પણ ગભરાઈશ નહિ. મારા તરફથી તને કોઈપણ પ્રકારનું નુકસાન નહિ થાય. ડરીશ નહિ. તને જરાય દુઃખ નહિ થાય. તારા જપ તું ચાલુ જ રાખ. હું તારી પાસે જ છું. હું તારી સાથે જ છું...!'

હું તો જપ છોડી દેવાના વિચારમાં જ હતો. કારણ કે દિન-પ્રતિદિન ઉદ્વિગ્નતાના આચાર તમે હું દખાતો જતો હતો. અસહ્ય વ્યગ્રતા-વેદના ચિત્તને ઘેરી વળતા હતા. મારાથી સહેવાતું નહોતું. ફરી પૂ. શાસ્ત્રીજીને મળીને આ વાતની જાણ કરી. પણ તેમના તરફથી એ જ પ્રત્યુત્તર મળ્યો : 'ગભરાઈ છોડી દો, જપ ચાલુ રાખો!' ત્યાર બાદ મારામાં કોઈક નૂતન શક્તિનો સંચાર થયો હોય, કે ઈક નૂતન બળ પૂરાયું હોય એમ લાગ્યું. અમે દૈ નિશ્ચયથી જપ ચાલુ રાખ્યા. અને એક દિવસ કોઈક અગોચર વાણી મારા કર્ણપટલ પર અથડાઈ. 'તારું સમગ્ર દુઃખ મને સોંપી દે, નિશ્ચિન થા, નિર્ભય બન. સુખપૂર્વક જપ ચાલુ રાખ!' ને ત્યાર બાદ ક્રમશઃ અમારા સૌના સાનંદાશ્ચર્ય વચ્ચે ગભરાઈ ને ડરની માત્રામાં ઘટાડો થતો ગયો! મંત્રજપમાં કંઈક ઉત્સાહ-ઉમંગ આવ્યા. નવું બળ આવ્યું ને પહેલાં કરતાં દ્વિગુણિત આનંદ વેગથી જપમાં ચિત્ત સંલગ્નતા સેવતું થયું. ચિત્ત અલૌકિકતામાં સરતું ગયું!

પરમ પૂજનીય ગુરુદેવ શ્રી શાસ્ત્રીજી તરફથી સમપ્રાપ્ત થતાં સૂચનો-માર્ગદર્શન અને એમના આશીર્વાદથી મને દૈ મનોબળ મળ્યું. મારામાં નૂતન શક્તિનો સંચાર થયો ને એ દ્વારા એમણે મારી ઉપાસનાને વેગવાન બનાવી. જપચ્યુત થવાનો વિચાર અમલમાં મુકાયો હોત તો અત્યારે હું જે ઉન્નત જીવન પામ્યો છું તે ન પામી શક્યો હોત! 'ડરશો નહિ, ગભરાયા વિના જપ ચાલુ રાખો' એ ગુરુદેવના શબ્દો અમારામાં બળ ને પ્રેરણા પૂરતા રહ્યા ને હું ઉન્નત જીવનને વર્યો!

ગુરુદેવનાં ચરણોમાં નત-મસ્તકે લાખો પ્રણામ!

*

*

*

ઉપાસના માત્ર - પછી તે ગાયત્રીની હોય કે પોતાના કોઈપણ ધૃષ્ટની હોય, પણ શ્રદ્ધા ને શરણાગતિથી ઉપાસનાના-ભક્તિના પ્રથમ સોપાને ચઢતા ઘણા ઉપાસકોને તેમની દૈનિક ઉપાસનામાં કે આવી યોજનાપૂર્વકની ઉપાસનામાં આવા અનેક કટુ અનુભવો થતા હોય છે. એથી ગભરાવાની કે નિરાશ થવાની જરૂર નથી. ઉપાસકે પોતાની ઉપાસનાનો ક્રમ અવિરત-અતૂટ ચાલુ રાખવો જોઈએ. ધીમે ધીમે એ કટુતાનું નિવારણ થતું જશે ને ઉપારય તત્ત્વની કૃપાના નિત નવીન અનુભવો મેળવવાને પાત્ર બની શકાશે.

બાળકને એકડો શીખવવાનો હોય કે બાળક શીખતું હોય ત્યારે એને પહેલાં મીંડું પાડતાં શીખવીએ, પછી ઊભી લીટી કરતાં શીખવીએ, અને પછી મીંડું ને ઊભી લીટી ભેગાં કરતાં શીખવીએ ને એમ બાળકને એકડો આવડી જાય.

આધ્યાત્મિકતાના એકડાનું પણ એવું જ છે. આધ્યાત્મિકતાના એકડાને ઘણો ધૂંટવો પડે છે. એ જેમ જેમ ધૂંટાતો જાય તેમ તેમ સુરેખ બનતો જાય. ઉપાસક જેમ જેમ પોતાની ઉપાસનાના ક્રમને જાળવવાનો, તેને વળગી રહેવાનો, એમાં આગળ વધવાનો પુરુષાર્થ કરતો રહે તેમ તેમ તે આધ્યાત્મિકતાના અમૃતને પામવાનો અધિકારી બનશે!

✓ શાળગોષ્ઠિ

પ્ર૦ પૂજ્ય ગુરુદેવ, અમે અમુક ધર્મ-સંપ્રદાય પાળીએ છીએ તો ગાયત્રી મહામંત્ર જાપ કરવાથી અન્યાશ્રય ન થાય ?

જ૦ આકાશાત પતિતં તોયમ્ યથા ગચ્છતિ સાગરમ્ ।
સર્વ દેવ નમસ્કારઃ કૈશવમ્ પ્રતિ ગચ્છતિ ॥

અર્થ : આકાશમાંથી વરસાદરૂપે પડેલું પાણી જેવી રીતે એકત્ર થઈ સાગરમાં જાય છે. તેવી રીતે સર્વ દેવોને કરેલા નમસ્કાર ફક્ત કૈશવને જ મળે છે. કોઈપણ સંપ્રદાયની વ્યક્તિ, યાત્રિ, જાતિ અને ધર્મના બંધનોથી પર રહી ગાયત્રી મહામંત્રના જાપ કરી શકે, તેનાથી કોઈ અન્યાશ્રય થતો નથી.

અથા જ દેવોની શક્તિમાંથી એક મહાશક્તિ ઉત્પન્ન થઈ. અથા જ દેવોના તેજપુંજમાંથી એક મહાતેજપુંજ પ્રકાશમાન થયો અને તે મહાશક્તિશાળી તેજપૂંજ મહાશક્તિ મા જગદંબાનું રૂપ ધારણ કરી, અસુરોનો સંહાર કરી, દેવોને અસુરોના ત્રાસમાંથી છોડાવ્યા. આ મહાશક્તિ સૃષ્ટિનું સંચાલન કરે છે. સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લયનું કારણ પણ આ શક્તિ જ છે.

આપણે ભલે કોઈપણ સંપ્રદાયમાં માનતા હોઈએ, વૈષ્ણવ, જૈન, પારસી, મુસ્લિમ, ખ્રિસ્તી, સ્વામીનારાયણ વિગેરે વિગેરે. પરંતુ ગાયત્રી મહામંત્રનો જાપ કરવાથી અન્યાશ્રય થતો નથી. અમારા કાર્યક્ષેત્રમાં અથા જ યાત્રિ, જાતિ અને ધર્મનાં બાંધબહેનો આવે છે. અને તેઓ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિની ભાવનાથી ગાયત્રી મંત્રજાપ કરે છે.

ગાયત્રી મંત્ર એ કોઈ ધર્મ કે સંપ્રદાયનો મંત્ર નથી કે ગાયત્રી કોઈ સંપ્રદાય નથી. ગાયત્રી મહામંત્ર એ આદિ મંત્ર છે, તેની શબ્દ-ગૂંથણી એવા પ્રકારની છે કે મંત્રોચ્ચારના આદાલનથી વ્યક્તિની આંતરિક અને બાહ્ય સૃષ્ટિમાં સાત્ત્વિક અને દિવ્ય વાતાવરણ ઉત્પન્ન થાય છે. જે વ્યક્તિમાં-ઉપાસકમાં અને ઉપાસકની આગળપાછળ પ્રતિકારશક્તિ ઉત્પન્ન કરે છે. જે સાંસારિક દુષણો-અનિષ્ટોમાંથી તેનું રક્ષણ કરે છે. ઉપાસકનું સાત્ત્વિક, નીડર વ્યક્તિત્વ બનાવે છે.

ગાયત્રી મહામંત્રનો ભાવાર્થ નીચે પ્રમાણે છે :—

“હે રક્ષક, પ્રાણાધાર, દુઃખનાશક અને આનંદદાયક! આપના સુંદર, દિવ્ય, તેજોમય સ્વરૂપનું અમે ધ્યાન ધરીએ છીએ અને આપને વરીએ છીએ જેથી આપનું જ્ઞાન અમારી બુદ્ધિમાં સ્થિર થાય.”

ઉપરોક્ત પ્રાર્થના જે અંતરના ઊંડાણમાંથી ઉદ્ભવે અને પરમાત્માનું જ્ઞાન આપણી બુદ્ધિમાં સ્થિર થાય તો સંસારના ત્રિવિધ તાપ જીવવાની આપણામાં શક્તિ કેળવાય. ભૌતિક જગતની પ્રત્યેક વસ્તુમાં આપણને પરમાત્માનાં દર્શન થાય, આપણે દિવ્ય શક્તિનો અનુભવ કરી શકીએ.

*

*

*

પ્ર૦ ગાયત્રી મંત્રજાપ કેવી રીતે કરવા ? ક્યારે કરવા, શું નિયમો પાળવા, કેવું આસન લેવું, વિગેરે બાબતોમાં માર્ગદર્શન આપશો ?

ત્રિપદા ગાયત્રી મંત્ર (ત્રણ વખત ૐ તું ઉચ્ચારણ થાય તે પ્રમાણે)નું રટણ કરવું. વાચિક કે માનસિક મંત્રજપ કરી શકાય.

ધ્યાત્મમૂહૂર્ત સવારના ચારથી સાતનો સમય ગાયત્રી ઉપાસના માટે ઉત્તમ છે. આ સમય અનુકૂળ ન હોય તો સંધ્યાકાળ સુધીમાં કોઈ પણ નિશ્ચિત સમયે માળા કરી શકાય. સંધ્યાકાળ પછી માળા ન ફરવતાં માનસિક જપ કરવા. પશ્ચિમના દેશોમાં સૂર્યોદય-સૂર્યાસ્તનો સમય નક્કી નથી હોતો. લંડનમાં અમુક સમયે રાતના ૧૦ વાગ્યા સુધી સૂર્ય દેખાય છે અને અમુક સમયે બપોરે બે વાગે સૂર્યાસ્ત થઈ જાય છે. આવી દેશકાળની પરિસ્થિતિમાં સવારના ૪ થી સાંજના ૬ વાગ્યા સુધી માળા ફરવી મંત્રજપ કરી શકાય.

૧૦૮ મણકા (પારા)ની તુલસી, સ્ફટિક, રુદ્રાક્ષની કે કોઈપણ માળા મંત્રજપ માટે વાપરી શકાય. અંગૂઠા અને ખીજી આંગળી (જમણા હાથની)થી માળાનો મણકો ફરવો. ૧૦૮ વખત ગાયત્રી મંત્ર બોલીએ એટલે ૧ માળા પૂરી થઈ કહેવાય. એક માળા પૂરી થયે મેડુ ઓળંગવો નહિ, પરંતુ છેલ્લા મણકાને પહેલો ગણી ખીજી માળા ચાલુ કરવી.

મંત્રજપ કરવા બેસતી વખતે દર્ભના આસન પર બેસવું. શાસ્ત્રમાં દર્ભને પવિત્ર ગણવામાં આવે છે. વળી તે “ન્યુટ્રલ મીડીયા”-અત્રાહક હોવાથી મંત્રજપ દ્વારા મેળવેલી શક્તિ (ઇલેક્ટ્રીસીટી) શરીરમાં જ જળવાઈ રહે અને ‘અર્થીંગ’ (earthing) ન થઈ જાય-જમીનમાં ન ઊતરી જાય. જમીન પર ન બેસી શકાય તો ખુરશી, ટેબલ કે પલંગ પર બેસી, બેઠક નીચે દર્ભતું આસન રાખી બેસી શકાય.

માળા ફરવતી વખતે પૂર્વાભિમુખ-પૂર્વ તરફ મુખ રાખીને બેસવું. શક્ય અને અનુકૂળ હોય તો માતાજીનો ફોટો, દીવો, ધૂપ, અગરબત્તી કરવું.

સ્નાન કરવાની વ્યવસ્થા અને અનુકૂળતા હોય તો સ્નાન કરવું નહિતર હાથપગ મોઢું ઘોઈ ‘પવિત્રીકરણ’ મંત્ર બોલી શરીર પર પાણી છાંટી મંત્રજપ ચાલુ કરવા.

પવિત્રીકરણ મંત્ર : અપવિત્રઃ પવિત્રો વા સર્વાવસ્થાદ્દ્વાપિવા ।

યઃ સ્મરેત્પુહરીકાંક્ષં સર્વાદ્યામ્બંતરઃ શુચિઃ ॥

માળા પૂરી કરીને જ ઉઠવું, અડધી માળા છોડીને ઉઠવું કે વાત કરવી નહિ. જો તેમ કરવું પડે તો માળા ફરીથી ગણવી.

પદ્માસન કે પલાઈ વાળીને ટટાર (કરોડરજ્જુ) સીંધી રહે તેમ બેસવું. જો તેમ ન શકે તો તમને અનુકૂળ હોય તે રીતે સુખાસનમાં બેસવું.

માનસિક જપ કોઈપણ સ્થળે, સમયે અને પરિસ્થિતિમાં થઈ શકે છે.

સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિથી મા-બાળકનો સંબંધ કેળવી ગાયત્રી મંત્રજપ કરવો. ઉપાસના માટે સાધનનું મહત્ત્વ ગૌણ છે, સાધનાનું મહત્ત્વ વધારે છે.

યંત્રયુગમાં જીવતાં આપણે સહુ સમય, સ્થળની ખેંચ અનુભવીએ છીએ. સ્નાન કરવાની અનુકૂળતા ન હોય, એકાંત સ્થળ ન મળે, ઘરમાં પવિત્રતા ન જગવાતી હોય, કામધંધે વહેલા જવાનું હોય, મોડા આવવાનું હોય, આવી વિકટ પરિસ્થિતિમાં પણ સાંસારિક ફરજો બજાવતાં બજાવતાં પણ મંત્રજપ

થઈ શકે. માનસિક મંત્ર જપ કોઈપણ સ્થળે, સમયે અને પરિસ્થિતિમાં થઈ શકે છે. ગાડી કે બસમાં મુસાફરી કરતાં કરતાં માનસિક જપ થઈ શકે. રાતે સૂતાં પહેલાં પથારીમાં બેઠાં બેઠાં પણ માનસિક મંત્રજપ થઈ શકે. જે ત્રણ માળા કરતાં તમને અડધો કે એક કલાક લાગતો હોય તેટલો સમય બેઠાં બેઠાં માનસિક મંત્રજપ કરી લેવા.

માતાજીની કે આપણા કોઈપણ ઇષ્ટદેવી ઉપાસના અમુક રીતે જ થાય, અમુક જ વસ્તુઓ, અમુક જ રંગની જોઈએ, એ વસ્તુઓ ન હોય તો ઇષ્ટદેવનો અપરાધ થાય, વિગેરે બાબતોની ભીતિ રાખીને ઉપાસના કરવી હિતાવહ નથી.

સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિથી મા બાળકનો સંબંધ કેળવી ઉપાસના કરવી. ભગવાન ભાવનાના ભૂખ્યા છે. ભાવનારહિત મૂલ્યવાન ભૌતિક વસ્તુઓની જરૂર નથી. વિદુરની ભાજી, શબ્દોની એઠાં બેર અને સુદામાના તાંદુલ પ્રેમથી આરોગવા પાછળ ભગવાન ભક્તની ભાવનાને આરોગે છે નહિ કે ભૌતિક સંપત્તિને. ભગવાન દિલને પીછાને છે, દોલતને નહિ - દિલ વગરની દોલતને નહિ.

ભગવાનની ભક્તિ-સેવા કરવા માટે આપણે કોઈપણ જાતનો ક્ષોભ અનુભવવો જોઈએ નહિ. આપણું અસ્તિત્વ અને આ જગતમાં આપણી સાથે સંકળાયેલી બધી જ ભૌતિક-પાર્થિવ સંપત્તિ પર ઇષ્ટનો-માતાજીનો જ અધિકાર છે. તેનો વહીવટ કરવા માટે તેનો સદુપયોગ કરવા માટે જ ફક્ત આપણું અસ્તિત્વ છે. જે આવી ભાવના આપણે કેળવી શકીએ તો માતાજી-ઇષ્ટદેવ આપણને આપણા જ હાથે અને અભિન્નતાનો ભાર કેળવાય. આમ જે થાય તો જ આપણું અસ્તિત્વ ભગવાનના અસ્તિત્વમાં સમાઈ જાય.

પૂ. ગુરુદેવ અમે ધણી વખતે ધ્યાનમાં જોઈએ છીએ કે તમારે સ્થાને માતાજી બિરાજમાન હોય છે અને માતાજીના સ્થાને તમે. વળી આપનાં પુસ્તકોમાં પ્રસંગો વાંચ્યા છે તે પ્રમાણે માતાજી ધણી વખત આપનું રૂપ ધરીને આપનું કામ પાર પાડી આવ્યા છે.

જે ઉપર પ્રમાણેની પરિસ્થિતિ સરખાય તો ભગવાનને ભક્ત વગર જરાપણ ચાલે નહિ. તેને ભક્તને શોધવા તેના દર્શન કરવા નીકળવું પડે. સાચા ભક્તની ગેરહાજરીથી ભગવાન વ્યાકુળ થઈ જાય છે અને ગોષ્ઠિ કરવા ભગવાન જાતે દોડી આવે છે. ભક્ત પુંડરિક એક દિવસ લક્ષ્મી-નારાયણના દર્શન કરવા જઈ ન શક્યો. તેના વૃદ્ધ માઆપની સેવા કરવામાં તે રોકાયો હતો. મંદિરમાં ભક્તોની ભીડ જામી છે, પરંતુ ભગવાન નારાયણની નજર વિહવળ છે. તે તેના ખરા ભક્તને શોધે છે. લક્ષ્મીજી પૂછે છે કે ભગવાન તમારા આટલા બધા ભક્તો તો હાજર છે. છતાંય તમે કેમ વિહવળ છો? કોને શોધો છો? ભગવાન કહે, “મારો પુંડરિક નથી આવ્યો.” પુંડરિકને મળવા ભગવાન તેના ધરે-ઝૂંપડીમાં આવીને ધૂમ પાડે છે. પુંડરિક માઆપની સેવામાં વ્યસ્ત છે એટલે ઝૂંપડીમાં પડેલી એક ઈંટ બહાર નાખીને ભગવાનને તેના પર બેસવાનું-થોભવાનું કહે છે. ભગવાન ઈંટ પર તેની રાહ જોતા થોભે છે. ઈંટ પર ભક્ત પુંડરિકની રાહ જોતા થોભેલા ભગવાન નારાયણને આપણે વિઠોખાના નામે ઓળખીએ છીએ. આમ ભગવાન ભક્તને મળવા વ્યાકુળ હોય છે પરંતુ એ ક્યારે અને? ભક્ત ભગવાનમાં સમાઈ જાય ત્યારે.

કાવ્યપ્રસાદ

આજ અંધાર જીવનનું પૂરું થઈ ગયું
કાઈ આવી મને અહીં હીવો દઈ ગયું
આજે આવી જીવન અહીં કવન થઈ ગયું
આજે લઘુ અને ગુરુનું મિલન થઈ ગયું.
ન મન અહીં નમનને નમાવી શક્યું
નમનમાં મનન મનથી આજે થયું
નમનના ન મન ભેદ જાણી શક્યું
છતાં આજ મનથી નમન થઈ ગયું

ભ ગવાન સૂર્યનારાયણ પૂર્વમાં ડાકિયું કરતા જ આખી સૃષ્ટિ સચેતન બને છે. ઉપાના રંગો લાલ બને છે. તારક પુષ્પોનો ઢગલો ભગવાન સૂર્યનારાયણના ચરણોમાં સ્વયં સમર્પિત થઈ જાય છે. રાત્રીને પ્રકાશથી મદવા ઉછીનું લીધેલું ઓજસ શશિ પ્રત્યક્ષ નારાયણને પાછું સમર્પિત કરી દે છે. મન્દિર, મસ્જિદ અને દેવળો ઊગતા પ્રભાતના ઓવારણાં લેવા વાતાવરણને પ્રાર્થનાના સૂરથી ભરી દે છે. આખી જડચેતન સૃષ્ટિ પ્રભાત તરફ મીટ મારે છે. કારણ કે તે શક્તિનો સંચાર છે. નવીન આશા અને ઊર્મિનું દાર છે. ધીર અંધારી રત વીતી જતાં જીવન આકાશ પણ જ્યારે પ્રભાતનાં પહેલાં કિરણો અનુભવે છે ત્યારે મન મહેંકી ઊઠે છે. હૃદયના તાર જ્જ્જણી ઊઠે છે. પ્રભાતનું આ પહેલું કિરણ તે રસ્તે ચાલતાં અનાયાસે-અચાનક જ કોઈ સદ્ગુરુનો સંગાથ મળવો, મિલન થઈ જવું તે. મિલન થતાં સમર્પણ સહજ, નમન સહજ, મુખેથી નીકળતા સઘળા શબ્દો પ્રાર્થના, સ્તુતિ બની જાય છે. જીવન પોતે જ જીવતાં શીખી જાય છે. તેને મન રોકી શકતું નથી. બુદ્ધિને દોરવણી આપવાની રહેતી નથી. પૂ. શ્રી શાસ્ત્રીજીનું મિલન થતાંવેંત આવી અનુભૂતિ આપમેળે પ્રગટ થઈ જાય છે — નમન થઈ જાય છે અને ત્યાં મન જ પોતે નમનને સમજી શકતું નથી. તેનાથી નમન થઈ જ જાય છે. આપણું અસ્તિત્વ તેઓશ્રીના અસ્તિત્વમાં ખોવાઈ જાય છે.

હું તું ગુરુ ! અહીં પૂર્ણિમા ? કે ખુદ ગુરુ પૂર્ણિમા
સુરખી નથી કે લાગતી સિવાય ગુરુપૂર્ણિમા
જીવન આકાશમાં સાથે જીગી છે પૂર્ણિમા
ગુરુ-ચરણ આજે પામતાં થઈ ધન્ય પોતે પૂર્ણિમા.

પૂર્ણિમાનો ચન્દ્ર પોતાની બધી જ કળાઓ સૃષ્ટિને સમર્પિત કરી દે છે. અવનિ ઉપર અજવાળાં પાથરી દે છે. સદ્ગુરુનો સ્વભાવ પણ પૂર્ણિમા જેવો છે. જ્ઞાન-ભક્તિને આજીવે આજીવથી પ્રકાશિત કરીને સદ્ગુરુ આપણામાં ચારેકારથી ચેતનાનો સંચાર કરે છે, અને તેથી જ હૃદાય પૂર્ણિમા શબ્દ સાથે ગુરુનું નામ, તેમની યાદ સતત તાજી રાખવા સંયોજિત કરીને સાર્થકતા પ્રસ્થાપવા મીટ મંડાઈ હોય. પૂર્ણિમા તો આ જડ સૃષ્ટિ ઉપર પ્રકાશ પાડે છે, પણ સદ્ગુરુ તો આપણી આંતર ચેતનાને અજવાળે છે. ખરેખર પૂર્ણિમા ગુરુ શબ્દ પામીને ધન્યતા પામી છે ! ગુરુપૂર્ણિમાના દિવસે સદ્ગુરુ આપણામાં પોતાની દિવ્ય

ચેતનાનો સંચાર કરે છે. તેથી તે દિવસ મહત્વપૂર્ણ-પૂજનીય બની રહે છે, કારણ કે ગુરુ ગુરુમંત્રનું ઘન કરે છે.

ધરી ભક્તિ છતાં કાંધે કરીએ બાર ના દીઠો
અહમ્ને આપવાનો પણ કરીએ વે'વાર ના દીઠો
ધરું છું પુષ્પમાળા, લો હવે આ સ્થાનથી બારે
સ્વીકારીને નમાવ્યું શિર પણ કંઈ બાર ના દીઠો.

આપણામાં અને ભક્તમાં ફરક એટલો જ છે કે તેમને ભક્તિના બારનો અનુભવ નથી. આપણે રહેજ કંઈ પામીએ છીએ (ધન, સત્તા, કીર્તિ, કંઈપણ) કે તરત જ તેના બાર હેઠળ તેની રહેમાં આવી જઈએ છીએ, અને તેનું વહન આપણા 'અહમ્' દ્વારા પ્રગટ થયા કરે છે. આપણે બારેખમ બની જઈએ છીએ. આપણો જગત સાથેનો વ્યવહાર બારેખમ બનતો જાય છે. ભક્તને પુષ્પની માળાની પણ ખેવના નથી. જગતનું કોઈ માન તેને ખપતું નથી. કારણ કે ભક્તને તેનો પણ બાર લાગે છે. પૂ. શ્રીને પણ કોઈ પસેથી કથાની ખેવના નથી. તેઓશ્રી તો કહે છે કે આજથી જ ગાયત્રી-મહામંત્રની ત્રણ માળા શરૂ કરી દેજો. તેને તમારા નિત્યક્રમમાં વણી લેજો. મને મળવા આવવાની પણ જરૂર નથી. છતાં મને મળવું જ હોય તો, મને મળવાની આવશ્યકતા લાગે તો હું અમુક સરનામે મળીશ. મારા દ્વાર તમારે માટે ખુલ્લા જ છે. તમે મને બે હાથ નહિ જોડો તો ય ચાલશે તમારે માટે જે કંઈ કરવું યથાયોગ્ય છે તે તો ભગવતી જગજ્જનની ગાયત્રી છે - હું નહિ.

*

*

*

આજે અહીં તો કાલે ત્યાં કરો શ્રીમાન શાસ્ત્રીજી
ઘડીમાં દેશ, ઘડી વિદેશ, શી વાત શાસ્ત્રીજી
કોની દાદ, કોની માગ, સુણીને જાવ શાસ્ત્રીજી
કંઈ સંદેશ, કંઈ સંકેત, આપી જાવ શાસ્ત્રીજી.
છોડ્યાં માન સરકારી, કહો શું વાત શાસ્ત્રીજી
છોડ્યાં 'ચેર' 'ચપરાશી' વાતેવાત શાસ્ત્રીજી
છોડ્યાં દિલ અને દિમાગ, સૂત્રો સાથ શાસ્ત્રીજી
છોડ્યાં હકતરી દિમાગ, એકી સાથ શાસ્ત્રીજી.
છોડ્યાં પાટલુન ને ટાઈ, ખુટ ને કોટ શાસ્ત્રીજી
છોડ્યા કાગળોના બાર, સફારી દૈને શાસ્ત્રીજી
છોડ્યા ટોકરી રણકાર, વારંવાર શાસ્ત્રીજી
છોડી દે દીધી સલામ, ઝીલવી વાત શાસ્ત્રીજી.
છોડ્યો ઠાઠ અહીંયાં એક તો કયો બીજો અદાકારી
કરો જે વાત અમને તો હવે લાગે છે શાહુકારી
શબ્દે શબ્દમાં તો સૂર અહીં આવે છે ઉપકારી
આ પર્ણકુટિ તો બની અમને ઘણી પાવનકારી.

તમારા સ્નેહથી હુ:ખો દૂર થઈ જાય શાસ્ત્રીજી
 દર્શન માત્રથી સંધ્યા ઉપા થઈ જાય શાસ્ત્રીજી
 તમારી સોબતો તો સૂત્ર થઈ સોહાય શાસ્ત્રીજી
 ખતાવો કોક દિ તો 'મા' કહું શ્રીમાન શાસ્ત્રીજી.

નારદજીના જે બોલથી એક લૂંટારો મહર્ષિ વાલ્મીકિ બન્યો. પત્નીના વેણથી એક કામધ સંત તુલસીદાસજી થયો. અને રામાયણ રચાયું. ભાભીના મહેણથી ભક્ત નરસૈયો હરિનો કહેવાયો. બાળ મીરાંને માતાએ કૃષ્ણની ઢીંગલી ખતાવી કહ્યું : આ તારો પતિ, તો મીરાં દિવાની થઈ હરિની - મેરે તો ગિરધર જોપાલ દૂસરો ના કોઈ - અને મીરાં છેવટે હરિની પૂર્તિમાં સમાઈ ગઈ... પણ જ્યારે હરિ જ સામે આવીને જેને કહે - નોકરીની ચિંતા કરીશ નહિ. તેવા કોઈ બહુભાગી એક શાસ્ત્રીજી ત્યારે અમલની ખુરશીને ત્યાગે, કોટપાટલૂન ને ટાઈના લેખાશને ખાંટી પર લટકાવી દે. મા, હું તો આ જગના દીન-દુખિયાઓની તારા આશીર્વાદથી, તારી આજ્ઞા લઈ, ખોળા ખોળાને સેવા જ કરીશ. મારે મોક્ષ નથી જોઈતો, મારે તો જનમેજનમ તારી ભક્તિ જ જોઈએ છે. એ સિવાય એ આનંદની છોળો ઉઠાવ્યા સિવાય કાલ્યા રહી શકે? એ સેવાની તકને ક્યારેય જતી કરી શકે? સંસારમાં સરસા રહીને, કુટુંબની ભાળ-સંભાળ રાખીને માનવ-કલ્યાણનો બેખ શાસ્ત્રીજીએ લીધો છે, તે જોતાં ને અનુભવતાં સાનંદ સાશ્વર્થથી એકદમ સહજ રીતે એક અહોભાવ પ્રગટ થઈ જાય છે.

હું શબ્દ, ગુણ ને રૂપ રંગ, રસો તણી હું સાર હું
 હું અનેકમાં હું એકરૂપ ને વિશ્વરૂપ પણ હું જ હું
 હું કૃપા તણી સાગર વળી, સકળ સંસારમાં વ્યાપ્ત હું
 હું વેદની હું સાર રૂપે ગાયત્રી નામે વ્યાપ્ત હું.
 સંસારમાં સરસો રહે, મુજ પાસ જેની નિજ મતિ
 પછી અન્ય અર્થન ના ખપે, હો શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ
 જે સાક્ષીભાવે સર્વ જુએ, ભાન કર્તાનું નથી
 ધતિ વહિત શાસ્ત્રી રોજ નિશ્ચિત ત્યાં જ મારી ઉપસ્થિતિ.
 મમ રાજમાર્ગો જ્ઞાનભક્તિ છે યોગ અનુસન્ધાનમાં
 કિંતુ તર્ક બુદ્ધિ જ્ઞાન જગનાં બંધનોથી પર હું
 હું સનાતન સત્ય ને વળી કાળની ચે કાળ હું
 હું ભક્તની હું ભક્ત મારો, ભક્તમાં પર્યાપ્ત હું,

પરમકૃપાળુ મા ભગવતી ગાયત્રીનું ધ્યાન કરતાં કરતાં પૂ. શ્રી જાણે કે મા ગાયત્રીના શ્રીમુખે બોલાતા શબ્દો સાંભળી રહ્યા છે. મા ગાયત્રી કહે છે. હું રૂપ, રસ, રંગ બધાનો સાર હું. સર્વે જીવોમાં ચૈતન્યતત્ત્વ હું હું. વેદનો સાર હું હું. સંસારમાં રહેવા છતાં જે મારામાં લીન રહે છે, તેની પાસે હું હું. જેને કર્તાપણું નથી, જેનામાં માત્ર સાક્ષીભાવ છે ત્યાં મારી અહર્નિશ હાજરી છે. મને મેળવવા માટેના ત્રણ માર્ગો છે - જ્ઞાન, યોગ અને ભક્તિ. હું સંસારનાં બંધનોથી પર હું. અકર્મ હું. તર્ક, બુદ્ધિથી પર હું. ત્રણે કાળમાં નિત્ય હું. કાલાતીત હું. જે ભક્ત મારામાં લીન છે, તેનામાં હું લીન હું. જે ભક્ત મારામાં સમાઈ જાય છે, તેનામાં હું પણ સમાઈ જાઉં છું.

અમેરિકામાં વસતા ભારતીયોને પૂ. ગુરુદેવનો સંદેશ!

અમેરિકામાં તા. ૩-૫-'૮૨ થી તા. ૧૦-૬-'૮૨ સુધી પૂ. ગુરુદેવ શ્રી શાસ્ત્રીજીના લોકસેવાનો કાર્યચક્રયોજાઈ ગયો. ન્યૂયૉર્ક, ન્યૂજર્સી, શીકાગો, લોકસનીલ, સ્વીટવૉટર, એલન ટાઉન, હેન્સરીલ્ડ, કુટ્ઝ ટાઉન, ફીલાડેલ્ફીયા, ટોરૉન્ટો (કેનેડા)માં વસતા ભારતીયોએ અને થોડા અમેરિકનો પૂજ્યશ્રીના વિરલ કાર્યચક્રનો લાભ લઈ આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિમાં માર્ગદર્શન મેળવ્યું હતું. ઇષ્ટની ઉપાસનાની, ગાયત્રી મહામંત્ર જાપના સીધા, સરળ રાહનું નિદર્શન પૂજ્યશ્રીએ કર્યું હતું.

પૂજ્યશ્રીની વ્યક્તિગત મુલાકાતના અભિગમ દ્વારા ઘણી વ્યક્તિઓએ પોતાને મૂંઝવતા વ્યક્તિગત પ્રશ્નોમાં માર્ગદર્શન મેળવી રાહત અનુભવી હતી. ડોલર્સની કમાણીમાં વ્યસ્ત રહેતા અમેરિકાવાસીઓને પણ પોતાની અંગત મૂંઝવણો હોય છે અને એ મૂંઝવણોના ઉકેલ માટે તેઓને જરૂર છે સાચા સહૃદયીની, મમતાળુ હૂંફની અને સાચા માર્ગદર્શકની.

દરેક વસ્તુને, કાર્યને મૂલ્યથી મુલવાય તેવાં અહીંના વાતાવરણમાં પૂજ્યશ્રીની અમૂલ્ય વ્યક્તિગત, મુલાકાત, માર્ગદર્શન સહુને રુચે તેવી ઇષ્ટ ઉપાસનાની પદ્ધતિ - ગાયત્રી મહામંત્રનું નિદર્શન વિગેરે કાર્યપ્રણાલીથી અમેરિકાવાસીઓ ખહુ જ પ્રભાવિત થઈ ગયા હતા. જીવનજીળથી કેટલાયનાં જીવન બચ્યાં હતાં; પૂજ્યશ્રીના વ્યક્તિગત સમાગમથી કેટલાંયને જીવન જીવવાની નવી દિશા સાંપડી હતી અને કેટલાંયના મૂંઝવતા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ થયું હતું.

તા. ૨૬-૫-'૮૨ ના રોજ પૂ. ગુરુદેવના સન્નિધ્યમાં ગાયત્રી મહાયજ્ઞનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ઘણા ભાઈબહેનોએ મહાયજ્ઞના દર્શનનો લાભ લઈ માતાજીની પરોક્ષ ઉપસ્થિતિનો અનુભવ લીધો હતો.

અમેરિકામાં વસતા ભારતીયોની લાવિપેઠીમાં ભારતીય સંસ્કારનું સિંચન થાય, આધ્યાત્મિક વાતાવરણ સરળતય અને જીવનમાં નીતિમત્તાનું ધોરણ જળવાઈ રહે તે ખહુ જ જરૂરી છે. પૂજ્ય ગુરુદેવના કાર્યચક્રનો લાભ યુવાપેઠીએ અને બુદ્ધિજીવી વર્ગે ઘણી શ્રદ્ધા અને જાણસાથી લીધો. દરેકને જીવન જીવવાનો રાહ મળ્યો.

અમેરિકામાં વસતા ભાઈબહેનોને પૂજ્ય ગુરુદેવનો સંદેશ છે કે દરરોજ રાતે સૂતાં પહેલાં કે અનુકૂળ સમયે કુટુંબના દરેક સભ્યોએ ૧૫-૨૦ મિનિટ ઇષ્ટદેવની પ્રાર્થના કે ગાયત્રી મહામંત્ર જાપનું રટણ કરવું, ધાર્મિક પુસ્તકોનું વાંચન કરવું અને દરેક વ્યક્તિએ ગાયત્રી મહામંત્રની ૩ માળાને જીવનના અનિવાર્ય દૈનિક કાર્યક્રમમાં વણી લેવી.

પૂજ્યશ્રીનો કાર્યચક્ર દર વર્ષે અમેરિકામાં યોજાતી રહે તેવી બધાં જ ભાઈ-બહેનોએ લાગણીસભર ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી હતી. ઈ. ૧૯૮૪ માં જુલાઈ-ઓગસ્ટમાં પૂજ્યશ્રીનો વ્યક્તિગત મુલાકાતનો કાર્યચક્ર યોજાવવાની સંભાવના છે.

જય ગાયત્રીમા

प्र.अ.२ गायत्री - डिपारिक पृ. श्री शास्त्रील

પૂજ્ય ગુરુદેવની મુલાકાત

- * આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિથી ત્રસ્ત કોઈપણ વ્યક્તિ જ્ઞાતિ, જાતિ, સમ્પ્રદાય કે ધર્મનાં બંધનો સિવાય વિનામૂલ્યે પૂજ્ય ગુરુદેવની મુલાકાત લઈ માર્ગદર્શન મેળવી શકે છે. પ્રત્યક્ષ મુલાકાત શક્ય ન બને તો પણ પૂજ્ય ગુરુદેવના આદેશ અનુસાર ગાયત્રી મહામંત્રની ત્રણ માળાને જીવનના અનિવાર્ય દૈનિક કાર્યક્રમમાં વણી લેજો.

મુલાકાત સ્થળ : નીલોપા બંગલો,

ત્રિમૂર્તિ સોસાયટી, ગવર્નમેન્ટ પાંચ બંગલા પાસે,
ગુલમોર ફલેટ્સ પાછળ, ગુલબાઈનો ટેકરો,

અમદાવાદ-૧૫.

સમય : બપોરના ૧૨-૦૦ થી ૨-૦૦ (૧૦૧ વ્યક્તિને મુલાકાત)

શનિ-રવિ તથા જાહેર રજાના દિવસે બંધ.

- * પૂજ્ય ગુરુદેવ આપના પત્રો વાંચે છે, પરંતુ લેખિત જવાબ પાઠવતા નથી.
- * શારીરિક-માનસિક રોગો માટે પૂ. ગુરુદેવ જીવનજી આપે છે, જેથી સ્વચ્છ ખાલી ખાટલી સાથે લાવવી, જેથી અભિમંત્રિત જીવનજી આપી શકાય.

